

Адвокати докторанти

АДВОКАТСКИ ПРЕГЛЕД

Издание на Висшия адвокатски съвет

СЕПТЕМВРИ
2024

Висш адвокатски съвет
Адвокатски преглед. Адвокати докторанти
Брой №3 / септември 2024 г.

- © Владимир Стоянов, автор, 2024
- © Велимир Димитров, автор, 2024
- © Димитър Станчев, автор, 2024
- © Боян Каменов, автор, 2024
- © Яна Аргиропулос, дизайн на корицата и оформление, 2024

ISSN 1313-7204

Съдържание

Встъпление	5
Относно изгубване на владението по смисъла на чл. 81 ЗС след изтичане на придобивната давност Владимир Стоянов, Велимир Димитров	10
Обновената надзорна архитектура съгласно регламента относно пазарите на криптоактиви: следващата стъпка в еволюцията на финансовия сектор на ЕС Димитър Станчев	42
Решение N ^o 13/2024 г. – (фатален) сблъсък на активизма и сдържаността Боян Каменов	58

ВСТЪПЛЕНИЕ

Настоящият брой на списание „Адвокатски преглед“ е с тема „Адвокати докторанти“ и е посветен на актуални проблеми от материята на вещното, финансовото и конституционното право.

Първата статия е със заглавие „Относно изгубване на владението по смисъла на чл. 81 ЗС след изтичане на придобивната давност“ и поставя същностния въпрос дали правилото на чл. 81 от Закона за собствеността (ЗС) намира приложение и спрямо вече изтекла придобивна давност, прекъсвайки и нея. Този въпрос е разрешаван противоречиво в съдебната практика, което е и повод за образуването на Тълкувателно дело № 2/2024 г. на ОСГК, ВКС. В статията авторите¹ подлагат на критичен анализ доктриналните виждания по поставения въпрос на образуването тълкувателно дело „Настъпва ли вещноправният ефект на придобивната давност, ако наследникът се позове на изтекла в полза на наследодателя му придобивна давност, след като е загубил владението върху имота за период, по-дълъг от 6 месеца?“, като наред с това анализират и противоречията в съдебната практика към настоящия момент.

В контекста на ТР № 4/2012 г. по т. г. № 4/2012 г., на ОСГК, ВКС, се прави аргументираният извод, че възприемането от ВКС на двуелементен фактически състав на придобивната давност означава, че правото на собственост се придобива автоматично след изтичане на 5 или 10 години. Следователно няма как изгубване на владението за повече от 6-месечен пери-

---

¹ Владимир Стоянов. Адвокат от Софийска адвокатска колегия; докторант по специалност „Вещно право“, катедра „Гражданскоправни науки“ към Юридическия факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“, и Велимир Димитров. Адвокат от Софийска адвокатска колегия; докторант по специалност „Облигационно право“, катедра „Гражданскоправни науки“ към Юридическия факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

од да доведе и до загубване на вече придобитото от владелеца право поради прекъсване на придобивната давност, тъй като тя тече единствено въз основа на осъществено владение като фактическо състояние, а след изтичането ѝ владението вече представлява правомощие на вещното право, което е било придобито. Авторите приемат, че независимо от това дали давността като институт се свързва с двуелементен (по смисъла на римското частно право) или с триелементен фактически състав (съгласно френското законодателство), правилото на чл. 81 ЗС не следва да намери приложение по отношение на вече изтекла придобивна давност. Това е така, защото на прекъсване подлежи единствено давност, която все още не е изтекла. Напротив, след изтичане на давността до момента на позоваването е налице владение като правомощие от възникналото вече право на собственост, тъй като владелецът автоматично придобива собствеността върху владяната вещ след изтичане на законоустановения давностен срок, без значение дали той вече се е сдобил с констативен нотариален акт, предявил е иск за защита на правото си, или е направил възражение със същото съдържание, в каквото смисъл според авторите е и диспозитивът на ТР № 4/2012 г.

Втората статия в броя е посветена на регулацията, въведена от Европейския съюз (ЕС) в областта на пазарите на криптоактиви в контекста на Регламент (ЕС) 2023/1114 на Европейския парламент и на Съвета от 31 май 2023 г. относно пазарите на криптоактиви и за изменение на регламенти (ЕС) № 1093/2010 и (ЕС) № 1095/2010 и на директиви 2013/36/ЕС и (ЕС) 2019/1937, придобил разпознаваемост под абревиатурата MiCAR – от английското „Markets in Crypto-assets Regulation“. Традиционно проблемите, свързани с нарастващите рискове от появата и обмена на криптоактивите, остават встрани от доктрината. Тази тенденция обаче следва да бъде преодоляна, тъй като до голяма степен сложността на материята е продукувана от липсата на задълбочени изследвания в тази насока. Затова и статията „Обновената надзорна архитектура съгласно регламента относно пазарите на криптоактиви: следващата стъпка в еволюцията на финансовия сектор

на ЕС“ би била от изключителна ползност за всички колеги, които извършват консултантска дейност в областта на пазарите на криптоактиви.

В публикацията си авторът² посочва, че Регламент (ЕС) 2023/1114 въвежда рамка на надзор над самите криптоактиви, а не върху техните издатели, като от значение е видът на отделния криптоактив: 1) токени за електронни пари, 2) токени, обезпечени с активи, и 3) общи криптоактиви. Доколкото първите два вида са по-силно обвързани със зависимостта от традиционната валута, Съюзът е създал по-всеобхватни правила, в т.ч. и във връзка с режима на надзор именно над тези видове токени. Отделен анализ е посветен и на въведените с Регламент (ЕС) 2023/1114 нови категории криптоактиви, а именно: „значими токени, обезпечени с активи“ и „значими токени за електронни пари“. Авторът посочва, че направената класификация е от значение за по-доброто разбиране на регулацията, доколкото MiCAR предвижда два режима за класифициране на токените, обезпечени с активи, и токените за електронни пари като значими – задължително, когато са изпълнени поне три от посочените в чл. 43, параграф 1 от Регламента критерии, и доброволно такова, по желание на издателя на токена. Изложението разглежда и обхвата на надзорните правомощия на Европейския банков орган, като е посочено, че конкретните правомощия произтичат от конкретния вид токен. Отбелязано е и че Регламентът предоставя на Европейски орган за ценни книжа и пазари правомощия за временна намеса в съответствие с Регламент (ЕС) № 1095/2010, изразяващи се във възможността органът да наложи временно забрана или ограничение като самостоятелни мерки. Последователно са очертани и санкционните последици, свързани с неприлагането на регулацията и неоказването на съдействие на контролните органи по прилагането ѝ.

Третата статия в броя („Решение № 13/2024 г. – (фатален) сблъсък на активизма и сдържаността“) разглежда един от

---

² Димитър Станчев. Докторант по специалност „Финансово право“, катедра „Административноправни науки“ към Юридическия факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

най-спорните моменти при постановяването на Решение № 13 от 26.07.2024 г. по к.г. № 1/2024 г. на Конституционния съд (КС), а именно произнасянето по въпросите относно служебното правителство (промените в чл. 99, ал. 5 и 7 и в чл. 102, ал. 3, т. 3, както са въведени с § 7 и 8 ЗИД на Конституцията). Авторът³, през призмата на проведеното гласуване по този въпрос, заключава, че по отношение на конституционната реформа, засягаща служебното правителство, се формират две равнопоставени фракции, които доведоха до невъзможност да се вземе решение по чл. 151, ал. 1 от Конституцията, респ. до отклоняване на искането в тази му част. Тези две фракции се разглеждат на плоскостта на съдебния активизъм, респ. на съдебната сдържаност. Посочва се, че първата от тях, тази на активистите, намира оспорените разпоредби за противоконституционни и намира основание за това в материалния елемент на принципа на правовата държава. Обратно, привържениците на съдебната сдържаност чрез въпроса за политическата отговорност на правителството се опитват да обосновават теза не просто за превес на Народното събрание в междувластовите отношения, а за положение, граничещо със състояние на парламентарен суверенитет.

Авторът аргументирано критикува тезата, че излъчването от народното представителство на лицата, измежду които президентът може да назначи служебен министър-председател, представлява гаранция за „стабилност и предвидимост на политиката на служебния кабинет съобразно приоритетите, очертани от народното представителство. Отделно от това се посочва, че теоретичната възможност никое от поканените лица да не приеме поста на служебен премиер „не е в състояние да предизвика конституционна криза, тъй като до съставянето на ново правителство кабинетът в оставка е действащ (чл. 111, ал. 3 от Конституцията), което в сравнителен план е познато и широко утвърдено решение,

³ Боян Каменов. Адвокат от Адвокатска колегия – Кърджали; докторант по специалност „Конституционно право“, катедра „Конституционноправни науки“ към Юридическия факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

обезпечаващо непрекъснатостта на държавното управление.“ Така конституционните съдии мълчаливо признават, че на практика е допустимо президентът въобще да не реализира правомощието по назначаване на служебно правителство, което без значение при старата или при новата редакция на текста поставя на дневен ред както въпроса за пределите на президентската дискреция, така и хипотетичната възможност правителството в оставка да измести служебното правителство въобще като правен институт. Във всички случаи разглежданата проблематика е особено актуална в съвременната политическа ситуация, поради което и самото изследване не е само доктринално, а поставя на дневен ред проблеми, които тепърва ще бъдат обект на дискусия.

От редакционния съвет

ОТНОСНО ИЗГУБВАНЕ НА ВЛАДЕНИЕТО ПО СМИСЪЛА НА ЧЛ. 81 ЗС СЛЕД ИЗТИЧАНЕ НА ПРИДОБИВНАТА ДАВНОСТ

Владимир Стоянов¹

Велимир Димитров²

1. УВОД

Правото на собственост се придобива по давност вследствие на непрекъснато владение в продължение на 5 или 10 години, в зависимост от вида и обекта на владение. От своя страна времевият период от 5 или 10 години може да се прекъсва било на предвидените основания в чл. 116 от Закона за задълженията и договорите (ЗЗД), наричани граждански основания за прекъсване на давността, било на предвиденото в чл. 81 от Закона за собствеността (ЗС) естествено основание,³ съгласно което: „С изгубването на владението в продължение на повече от шест месеца давността се прекъсва“.

Основен предмет на настоящото изследване е въпросът дали правилото на чл. 81 ЗС намира приложение и спрямо вече изтекла придобивна давност, прекъсвайки и нея? Към така очертания проблем на изложението **ще бъде разгледан и неизбежно свързаният с него въпрос** за това

¹ Адвокат от Софийска адвокатска колегия; докторант по специалност „Вещно право“, катедра „Гражданскоправни науки“ към Юридическия факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

² Адвокат от Софийска адвокатска колегия; докторант по специалност „Облигационно право“, катедра „Гражданскоправни науки“ към Юридическия факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

³ **Венедиков, П.**

Система на българското вещно право. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1990, с. 305.

какво е налице в промеждутъка от време от момента на изтичане на законоустановения срок от 5 или 10 години, до момента на позоваване на придобивната давност – владение като фактическо състояние или владение като правомощие от възникналото вече право на собственост, респективно ограничено вещно право?⁴ Отговорът на тези два въпроса е основен за разрешаване на породилото се противоречие в съдебната практика, поради което на 14.05.2024 г. бе образувано тълкувателно дело № 2/2024 г. на ОСГК, ВКС, със следния въпрос: **„Настъпва ли вещноправният ефект на придобивната давност, ако наследникът се позове на изтекла в полза на наследодателя му придобивна давност, след като е загубил владението върху имота за период, по-дълъг от 6 месеца?“**.

2. ОТНОСНО РАЗЛИЧНИТЕ МНЕНИЯ ПО ПОСТАВЕНИТЕ ВЪПРОСИ

Придобивната давност винаги е била един от най-дискуссионните институти в българската правна доктрина и съдебна практика. Това може да се види и днес, тъй като въпреки постановеното Тълкувателно решение № 4 по т. д. 4/2012 г. на ОСГК на ВКС (ТР № 4/2012 г.), имащо за задача да прекрати основните спорове относно приложението на института на придобивната давност,⁵ разногласията в практиката продължиха.

⁴ Разликата е съществена, тъй като, ако бъде прието наличието на владение като фактическо състояние, то лицето, упражняващо фактическа власт, ще е владеец, а не собственик и след изгубване на владението за повече от 6 месеца ще се стигне и до прекъсване на придобивната давност. Обратно, ако се приеме, че е налице собственост, то лицето, упражняващо фактическа власт, ще е собственик, следователно владението ще е част от правомощията му на вече възникналото вещно право на собственост и загубването на владението за повече от 6 месеца няма да води и до загубване на собствеността. Следователно няма как да се прекъсва придобивната давност.

⁵ И по-точно дали позоваването на последиците от давността е елемент от ФС на придобивното основание по чл. 79 ЗС, респективно по чл. 80 ЗС, от кой момент се придобива собствеността поради изте-

Половин година преди образуване на тълкувателно дело № 2/2024 г., състав на ВКС направи предложение за постановяване на тълкувателно решение поради констатирано противоречие в практиката на различни състави на ВКС. Причина за поставянето на въпроса пред общото събрание на гражданската колегия на ВКС е дело по предявен през 2020 г. иск с правно основание чл. 108 ЗС пред РС – Варна с искане да се установи, че ищецът е собственик на процесния имот поради изтекла в негова полза придобивна давност, съответно ответниците да бъдат осъдени да предадат владението върху него. От събраните в производството доказателства се установява, че имотът е бил **владян в продължение на 18 години**, първоначално от майката на ищеца в периода 2001 – 2012 г., която до смъртта си през 2012 г. не се позовава на последиците на изтеклата придобивна давност, а след нейната смърт самият ищец продължава да владее имота в периода от 2012 г. до 27.04.2019 г., също без да направи позоваване, когато ответниците отнемат владението върху вещта. Малко над една година след изгубване на владението, ищецът предявява ревандикационен иск. Именно поради това ответниците са възразили, че искът за собственост е неоснователен, тъй като поради загубата на владението за повече от 6 месеца, съгласно чл. 81 ЗС, придобивната давност е била прекъсната.

По така поставените въпроси, онагледени и с примера по-горе, са налице **две взаимно противоречащи си виждания** както в практиката, така и в доктрината.

2.1. Според едното разбиране,⁶ при изтичане на повече от шест месеца от изгубването на владението върху вещта, последиците на придобивната давност се заличават, независимо дали тя е вече изтекла, тъй като е необходимо владението

кла в полза на владелеца придобивна давност и кой може да се позове на изтеклата придобивна давност?

⁶ Вж.: Решение № 355/14.07.2010 г. на ВКС по гр. д. № 802/2009 г., II з. о., Решение № 73/09.07.2019 г. на ВКС по гр. д. № 3771/2018 г., II з. о., Решение № 118 от 11.01.2021 г. на ВКС по гр. д. № 665/2020 г., II з. о., ГК, Определение № 3974 от 8.12.2023 г. на ВКС по гр. д. № 922/2023 г., II з. о., ГК и др.

да е непрекъснато до момента на позоваването,⁷ като в този смисъл е и част от доктрината.⁸

⁷ В едно от примерно посочените решения (№ 73/09.07.2019 г. на ВКС по гр. д. № 3771) е било налице непрекъснато владение на движима вещ в продължение на 7 години (от 2002 до 2009 г.), като поради образувано досъдебно производство владението е било изгубено чрез предаване на движимата вещ на органите на досъдебното производство. През 2014 г. е бил предявен ревандикационен иск, срещу който е било противопоставено възражение за придобиване по давност на движимата вещ поради непрекъснато 5-годишно владение. ВКС е приел, че давността е била прекъсната с изгубването на владението /предаване на картината на органите на досъдебното производство/ за повече от шест месеца – чл. 81 ЗС (от 2009 г. до 2014 г. – датата на позоваването на последиците на придобивната давност), поради което последиците от изтеклата преди прекъсването давност не се зачитат и ответникът не може да се ползва от правните последици на придобивната давност, тъй като се е позовал на нея за пръв път след прекъсването ѝ.

⁸ **Боянов, Г.** Вещно право. София: Авалон, 2014, който противоречиво, от една страна, посочва на с. 50, че „значението на непрекъснатото владение е с оглед придобиване на собственост върху недвижим имот по давност – тя се придобива **с непрекъснато владение в продължение на 10 години**, а ако владението е добросъвестно – с непрекъснато владение в продължение **на 5 години**“, а от друга, на с. 318, че „**след изтичане на установения срок на придобивната давност владението трябва да продължава непрекъснато** с намерение за своене, което да се възприеме както от собственика, така и от други лица.“; **Петров, В., Марков, М.** Вещно право. 9. прераб. и доп. изд., София: Сиби, 2017, с. 178, кошто по отношение позоваване на давността посочват „срок – няма ограничение във времето, но владението трябва да продължава непрекъснато и към този момент“ (*има се предвид моментът на позоваването – бел.ред.*); **Стоянова, Е.** Придобивна и погасителна давност като фактически състави, от които произтича определено право. – В: Предизвикай: Давността!. София: Сиела, 2017, с. 82., където се посочва: „В този случай позоваването на придобивната давност след изгубване на владението на имота за повече от шест месеца не може да ползва владелеца и неговите правоприемници“, като авторът се позовава и на Решение № 404 от 16.06.1995 г. по гр. д. № 1904/1994 г., IV г. о., ВКС.; **Петкова, Ц.** Придобиване по давност на недвижими имоти. София: Нов български университет, 2015, с. 308 – „Необходимо е владението да е непрекъснато до позоваването, а не само до изтичане на законоустановения срок на давността. Ако изгуби владението, преди да се е позовал

2.2. Според второто разбиране,⁹ правилото на чл. 81 ЗС е приложимо единствено за придобивна давност в рамките на срока, в който тя тече (5 или 10 години), но не и към вече изтекла давност, тъй като владелецът вече е придобил собствеността върху вещта,¹⁰ респективно е станал титуляр на ограничено вещно право (ОВП), ако е било налице т.нар. квазивладение.¹¹ Следва да се посочи и че някои автори, обсъждайки правилото на чл. 81 ЗС, ясно подчертават, че то е приложимо единствено спрямо владение, но не и за хипотеза, в която посредством изтеклата придобивна давност, владелецът е станал собственик на вещта.¹²

За правилно следва да се приеме второто виждане, според което прекъсването на давността поради изгубване на владението за повече от 6-месечен срок по **чл. 81 ЗС намира приложение единствено спрямо прекъснато владение по време на 5-годишния, респ. 10-годишния срок,** през който владелецът би могъл да придобие вещта по давност.¹³

на давността и да е станал собственик, лицето губи качеството си „владелец“, а оттам и правото да извърши позоваването.“

⁹ Вж. **Решение № 3025 от 01.02.2006 г.** по гр. д. № 2241/2004 г., IV г. о. на ВКС, **Решение № 92 от 25.04.2016 г.** по гр. дело № 6259/2015 г. I г. о. на ВКС, **Решение № 168 от 14.11.2023 г.** на ВКС по гр. д. № 4234/2022 г., I г. о., ГК и др.

¹⁰ Така в Решение № 92 от 25.04.2016 г. на ВКС по гр. д. № 6259/2015 г., I г. о. на ВКС се посочва: „С приетото ТР № 4/2012 г. на ОСГК на ВКС е възприето първото становище за автоматичното придобиване правото на собственост след изтичане на давността при наличие и на двата елемента на владението, като прекъсването след изтичане на давностния срок няма значение, защото правото на собственост вече е придобито“.

¹¹ Доколкото за предмета на изследването е без значение дали вследствие на изтекла придобивна давност владелецът става собственик, или титуляр на ОВП, оттук нататък за краткост ще се правят изводи единствено за придобиване на собствеността, които са общовалидни и за хипотеза на квазивладение.

¹² Така **Василев, А.** Българско вещно право. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1995, с. 718; **Бобатинов, М., Влахов, К.** Вещно право. Практически проблеми. София: Сиби, 2007, с. 22 – 23.

¹³ Любопитно е да се отбележи, че определеният за докладчик по

3. ОТНОСНО ПРАВИЛНОТО РАЗБИРАНЕ НА ТР N° 4/2012 Г. ПО Т. Д. N° 4/2012 Г., НА ОСГК, ВКС

Както вече бе отбелязано в началото на настоящото изложение, ТР N° 4/2012 г. следваше да сложи край на някои от дългогодишните спорове по приложението на придобивната давност. Преди постановяването му имаше две основни виждания в доктрината и практиката относно ФС на придобивното основание по чл. 79, респективно чл. 80, ал. 1 ЗС. Според едното разбиране (*тезата за двуелементния фактически състав*)¹⁴ – елементите на фактическия състав са два – владение и изтичане на определен срок, като след изтичането на срока правото на собственост се придобива автоматично. Според другото разбиране (*тезата за триелементния фактически състав*)¹⁵ фактическият състав на придобивната давност се със-

---

образуваното тълкувателно дело **съдия Теодора Гроздева** (вж. Разпореждане от 14.05.2024 г. на ВКС за образуване на т. г. N° 2/2024 г., ОСГК) е имала вече повод да вземе становище по въпроса. Така в **Определение N° 1691/16.06.2023 г. по гр.г. N° 134/2023 г. на ВКС, I г.о.** при ситуация, в която е било „установено, че владението върху процесния автомобил е било отнето от ответника на 22.05.2017 г., много след като 5-годишният давностен срок по чл. 80, ал. 1 ЗС е бил изтекъл /при присъединеното владение на праводателя този срок е изтекъл през м. 04-05.2014 г. / и съответно след като владелецът С. е придобил правото на собственост върху автомобила“, съдия Гроздева приема: „правото на собственост на основание давностно владение се придобива от датата на изтичане на предвидения в закона давностен срок, а не от датата, на която владелецът се е позовал на давността чрез предявяване на иск или възражение. Загубването на фактическата власт върху вече придобита по давност вещ не води до загубване на правото на собственост върху тази вещ“.

¹⁴ **Василев, А.** Цит. съч. с. 329-330; **Венедиков, П.** Цит. съч. с. 313; **Стоянов, В.** Придобиване по давност. София: Българска академия на науките, 2014, с. 107-114 и др.

¹⁵ **Боянов, Г.** Цит. съч. с. 316-319; **Велинов, И.** Фактическият състав на придобивната давност – Собственост и право, 2000, N° 2, с. 5; **Ставру, С.** Относно някои особености във фактическия състав на придобивната давност – гайджест Собственост и право, 2007, N° 8; **Орсов, З.** За фактическия състав на придобивната давност – Търговско право, 2013, N° 2, с. 32, достъпна и в Правен сайт „Грамада“, 2015 г. и др.

тои от три елемента – владение, срок и позоваване, поради което правото на собственост не възниква автоматично, като вече в рамките на това второ виждане има различни тези относно действието и формата на самото позоваване.

В т. 2. от ТР № 4/2012 г. се прие, че: **„Позоваването не е елемент от фактическия състав на придобивното основание по чл. 79 ЗС, а процесуално средство за защита на материалноправните последици на давността, зачитани към момента на изтичане на законовия срок“**, като в мотивите се отбелязва, от една страна, че „(...) **Нормата на чл. 79 ЗС регламентира фактическия състав на придобивната давност при недобросъвестно и добросъвестно владение, включващ като елементи изтичането на определен в закона период от време и владение (...)** Следователно изискуемото от чл. 120 ЗЗД във връзка с чл. 84 ЗС **волеузаявление /позоваване/ не е елемент от фактическия състав на придобивното основание по чл. 79 ЗС“**, което на практика изразява тезата за двуелементния фактически състав, но веднага следващото изречение посочва, че **„Това обаче не означава, че правната последица – придобиване на правото на собственост или на друго вещно право – настъпва автоматично с изтичане на установения в закона срок“**, което изразява начина на придобиване на собствеността съгласно тезата за триелементния фактически състав на придобивната давност.

Поради своите мотиви, тълкувателното решение може да бъде определено като **компромис** между двете тези – едновременно позоваването не е елемент от фактическия състав на придобивното основание, но и придобиването не става автоматично. Съвсем логично, подобно разрешение е довело до вече представената разнопосочна практика по разглеждания проблем, като дори в доктрината се появи мнение, че според тълкувателния акт на ВКС фактическият състав на придобивната давност е **„два елемента и половина“**.¹⁶

¹⁶ **Ставру, С.** „Полуавтоматично“ давностно владение. Някои бележки към Тълкувателно решение № 4 от 17.12.2012 г. на ВКС – Собственост и право, 2013, № 7, Приложение, който посочва: „Като допълнително притеснение, свързано с възприетата от ВКС теза, намирам

От днешна гледна точка, повече от 10 години след постановяване на ТР № 4/2012 г., е повече от очевидно, че същото не е успяло в цялост да разреши споровете в практиката, които са довели изначално до образуването му. В подкрепа на това виждане е достатъчно да се посочи, че едно от двете решения, довели до образуването на тълкувателното дело през 2012 г., е било постановено именно във връзка с настоящия въпрос относно приложението на чл. 81 ЗС.¹⁷

Видно от мотивите на тълкувателния акт, в отделни негови части е налице **съществено противоречие между направените изводи**. Може би и поради тези обстоятелства, в особеното мнение към тълкувателното решение, подписано от петима върховни съдици, се посочва, че тълкувателното решение не дава конкретен отговор на поставените въпроси, макар и техните аргументи да се различават от застъпените в настоящата статия.¹⁸

вмъкването на един „процесуален“ елемент в придобивната давност, който, макар и да не е част от нейния фактически състав, е необходим, за да бъде потвърден елемент от фактическия състав (намерението за своене). Оказва се, че без това „процесуално“ по естеството си позоваване, придобивната давност не може да произведе своето материалноправно действие. От една страна, придобивната давност е материалноправен институт, който съдържа само два елемента в своя фактически състав, поради което със създаването им трябва да настъпят нейните правни последици. От друга страна обаче, единият от елементите на владението като част от фактическия състав на придобивната давност трябва да бъде „проверен“ (потвърден) чрез позоваване в съдебен процес. В този смисъл придобивната давност се оказва, че притежава фактически състав с „два елемента и половина“: осъществяване на владение, изтичане на определен период от време и потвърждаване на намерението за своене“.

¹⁷ В **Решение № 355/2010 г.** по гр. д. № 802/2009 г. на II гр. отг., ВКС, се приема: „Позоваването на придобивна давност след изгубване на владението за повече от 6 месеца не може да ползва владелеца и неговите правоприменици поради прекъсването на давността с изгубване на владението и юридическото заличаване с обратна сила на изтеклия период на давностния срок“.

¹⁸ Повече за липсата на последователност в мотивите и критика на самото решение вж. **Орсов, З.** Цит. съч., както и **Първанова, Б.** Про-

Съдилищата, които приемат, че правилото на чл. 81 ЗС намира приложение и спрямо вече изтекла придобивна давност, всъщност достигат до извод, който е в **пряко противоречие** с приетото в т. 2. от ТР № 4/2012 г., като посочват, че позоваването на последиците от давността е необходимо за настъпване на нейните правни последици – да се придобие собствеността, поради което до въпросното позоваване владението следва да е непрекъснато и придобивна давност не спира да тече, без значение от нейната продължителност.

Независимо от твърде неясните и непоседователни мотиви, **в диспозитива на тълкувателното решение се посочи изрично, че позоваването не е елемент от фактическия състав на придобивната давност**, поради което е редно тази теза да вземе превес и да се сложи край на компромисните разрешения в практиката.¹⁹

Възприемането на тезата за двуелементен фактически състав на придобивната давност води до логичния извод, че

блемите, свързани с придобивната давност и упражняването на правата на длъжника по чл. 134 ЗЗД, в светлината на Тълкувателно решение № 4/ 2012 г., ОСГК на ВКС. Правен сайт „Грамага“, 2015 г.

¹⁹ Именно израз на подобен компромис в практиката на ВКС след постановяване на ТР 4/2012 г. е **Решение № 50082/19.01.2024 г. по гр. д. № 3502/2022 г. II г. о. на ВКС** – „Докато не бъде извършено позоваване, собствеността не се придобива, макар че при позоваване се зачита от момента на изтичане на давностния срок. За да има действие позоваването, владението не следва да е прекъснато, нито владелицът да се е отказал от изтеклата придобивна давност“, което повдига въпроса кое е водещото (владението и изтичането на периода от време, от една страна, или позоваването, от друга), при положение че последното бе посочено, че не е елемент от фактическия състав. В противен случай, ако трябва да съобразяваме кога позоваването би имало действие, то излиза, че периодът от време и владението „се приспособяват“ към позоваването, а всъщност трябва да е обратното – позоваването да „се нагажда“ към тях, тъй като до „действие на позоваването“ би могло да се стигне единствено при наличие на изтекъл срок и владение. **Само по себе си позоваването не може да има някакво собствено действие не само поради посоченото, но и поради това, че ако се извърши позоваване преди изтичане на 5 или 10 години, то подобно позоваване ще е напълно ирелевантно.**

правото на собственост се придобива автоматично след изтичане на 5 или 10 години. Следователно няма как изгубване на владението за повече от 6-месечен период да доведе и до загубване на вече придобитото от владелеца право поради прекъсване на придобивната давност, тъй като тя тече единствено въз основа на осъществено владение като фактическо състояние, а след изтичането ѝ владението вече представлява правомощие на вещното право, което е било придобито. Към това владение, което всъщност е следствие от вече придобитото вещно право, **не са приложими нито правилата за давността, нито тези за владението като фактическо състояние.**²⁰ Поради това за владението като правомощие е без всякакво значение дали същото е било загубено за повече от 6-месечен срок, или не.

4. АРГУМЕНТИ В ПОДКРЕПА НА ЗАСТЪПЕНАТА ТЕЗА, ИЗВЪН ПОСТАНОВКИТЕ НА ТР № 4/2012 Г. ПО Т. Д. № 4/2012 Г., НА ОСГК, ВКС

Както вече бе посочено, макар и поставеният въпрос в настоящото изложение да е свързан единствено с приложението на чл. 81 ЗС спрямо вече изтекъл давностен срок, по необходимост, е нужно да се разгледа по-задълбочено и по-големият спор относно елементите на фактическия състав на придобивната давност, тъй като той и до днес се решава противоречиво в практиката, като това се отразява неизбежно и на приложението на чл. 81 ЗС към случаи на вече изтекла придобивна давност.

4.1. Произход и същност на правилото на чл. 81 ЗС

Застъпеното становище в настоящото изложение, а именно, че правилото на чл. 81 ЗС не може да служи като основание за прекъсване на вече изтекла придобивна давност, се подкрепя и от неговия исторически и сравнителноправен ана-

²⁰ За разликата между владението като фактическо състояние и владението като право вж. **Тагжер, В.** Владението. София: София – Р, 2001, с. 22.

лиз. У нас правилото на чл. 81 ЗС има своите корени в **чл. 19 от Закона за давността (отм.)**,²¹ който е гласял: „Давността се прекъсва по естествена причина, когато владелецът се лиши от ползуването на вещта в продължение на повече от шест месеци“. Видно е, че разпоредбата на чл. 19 ЗД е изцяло запазена посредством днешния чл. 81 ЗС, поради което различните тълкувания на вече отменения текст могат да бъдат актуални и днес.

По-старата доктрина е свързвала правилото на чл. 19 ЗД с идентичния шестмесечен срок за предявяване на владелческите искове по **чл. 310, 311 и 314 от Закона за имуществото, за собствеността и сервитутите (отм.)**²² (ЗИСС).²³ Връзката между прекъсването на придобивната давност по чл. 19 ЗД и изгубването на възможността да се защити владението чрез посесорни искове по чл. 310, 311 и 314 ЗИСС е била обяснявана с факта, че е естествено да не тече придобивна давност, а вече теклата да бъде прекъсната, за този владелец, който е изгубил възможността да защити владението върху вещта чрез владелчески искове. Така и тогава **правилото на чл. 19 ЗД (отм.) не е било свързвано със загубване на вече придобитото вещно право, а с прекъсване на давността тогава, когато тя още е текла** – преди придобиването на самото право.²⁴

²¹ Обн. ДВ, бр. 23 от 30.01.1898 г. и действал до 1951 г. (отм. с ДВ, бр. 92 от 16 Ноември 1951 г.)

²² Обн. ДВ, бр. 29 от 7 Февруари 1904 г., отм. ДВ, бр. 92 от 16 Ноември 1951 г.

²³ В този смисъл **Вълчановъ, Х.** Коментар върху закона за давността. Б.: Печатница Н. В. Велчевъ К. Д., 1938, с. 91. В съвременната доктрина подобна връзка е отбелязана от **Стоянов, В.** Цит. съч. с. 67 – „Въобщо шестмесечният срок, предвиден в чл. 81 от ЗС, не е случаен – той кореспондира със същия срок, предвиден за защита на владението.“

²⁴ За пълнота следва да се посочи, че връзката между срока за предявяване на владелчески иск и срока за прекъсване на давността, когато владелецът е изгубил владението си, не означава, че изгубеното владение за по-малко от 6-месечен период не се отразява върху възможността за предявяване на исковете по ЗИСС, днес чл. 75 ЗС. Веднъж окончателно изгубено владение, дори придобито отново непосредствено след изгубването, прави така, че 6-месечният срок по чл. 75 ЗС, в който е трябвало да продължи владението, за да може владеле-

Същото тълкуване може да се изведе и от частта за особени правила по искове за владение по Закона за гражданското съдопроизводство (ЗГС) (отм.),²⁵ където в чл. 48 е било посочено: „Искове за владение се допускат само въ този случай, ако те **са предявени въ течение на шест месеца**, отъ когато е нарушено владението, и, при това, ако те са предявени отъ лица, които сами или чрезъ свои представители са владели имота спокойно и не за трето лице“²⁶. Това е било посочено и в чл. 15, предл. 3 ЗГС (отм.) – „На мировите съдии са подсъдни: 3) искове за нарушено владение върху недвижимъ имотъ. Тия искове могатъ да се предявяватъ **въ течение на шест месеца**, отъ когато е нарушено владението.“ В доктрината²⁷ от периода на първия ЗГС се е посочвало, че в разпоредбите на ЗГС се изтъкват следните условия за предявяване на владелчески иск: 1) владението на ищеца да е било спокойно; 2) да не е било то а praescriptio; 3) да е бил предявен искът в 6-месечен срок, от когато е било нарушено владението и 4) да е било нарушено владението върху недвижим имот. Изискването за спокойно владение и необходимостта то да не е било осъществявано от чуждо име (т.е. да не е било налице държане) разкриват отново, че шестмесечният срок за предявяване на иск съгласно посочените разпоредби на ЗГС (отм.) и действащият в същото време шестмесечен срок в чл. 19 ЗД (отм.) са свързани помежду си, така че да се има предвид прекъсване на владението като фактическо състояние **в рамките на давностния срок**²⁸.

цът или собственикът на вещта да предяви посесорен иск, да започне да тече отначало – Вж. **Венедиков, П.** Система на българското.... с. 71. В същия смисъл и **Василев, Л.** Цит. съч. с. 718.

²⁵ Утвърден с указ от 15.12.1891 г.

²⁶ Връзка между чл. 19 ЗД и чл. 48 ЗГС е била посочена у **Фагенхехт, Й.** Система на българското вещно право. Част I. Увод. Владение. София: изд. „Петко Венедиков“, 2024, с. 218.

²⁷ **Абрашев, П.** Гражданско съдопроизводство (лекции), Томъ I. Обща част. София: Придворна печатница, 1910, с. 76-77.

²⁸ Изглежда, че до същия извод по приложението на чл. 29, п. 4 от руския устав, от който нашият чл. 15, предл. 3 ЗГС е почти буквален превод, е достигнал и Руският касационен сенат, който в р. № 149/87 и р. № 217/93 г., се е произнесъл, че след изтичането на 6-месечния срок,

При сравнителноправен анализ е видно, че подобни правила относно прекъсването на придобивната давност се откриват и в други законодателства, като най-вероятно чл. 19 ЗД е бил пряко повлиян от чл. 2124 от Граждански кодекс на **Италия** (отм.) (ИтГК), което правило от своя страна е било заимствано от чл. 2243 ФГК (в редакция до 2008 г.). Разпоредбите на чл. 19 ЗД (отм.) и на чл. 2124 ИтГК (отм.) са били идентични, като единствената разлика е била, че съгласно чл. 2124 ИтГК владелецът е трябвало да изгуби владението си за една година, за да се прекъсне давността. Италианската доктрина е разглеждала чл. 2124 ИтГК единствено в светлината на прекъсване на давността и непостоянно владение,²⁹ но не и като основание за заличаване на вече изтекла давност и правно основание за изгубване на вещни права.

Във **Франция** към днешна дата е в сила правилото на чл. 2271 от Гражданския кодекс (ФГК), според който: „Придобивната давност се прекъсва, когато владелецът е лишен от владението върху вещта за повече от една година от собственика или от трето лице.“³⁰ Макар във Франция да се приема теорията за триелементен фактически състав на придобивната давност,³¹ в достъпната литература правилото на чл. 2271 ФГК се разглежда единствено във връзка със защитата на самото владение като фактическо състояние.³² Това е така, тъй като и във френско-

---

предвиден в чл. 29, п. 4 от руския устав **до изтичането на 10 год. обща давност**, исковете за нарушено владение са подсъдни на окр. съдилища – цит. по **Абрашев, П.** Цит. съч. с. 75.

²⁹ **Ричи, Ф.** Владението. Стара Загора: Печатница и книговец „Светлина“, 1925, с. 17.

³⁰ art. 2271 CC La prescription acquisitive est interrompue lorsque le possesseur d'un bien est privé pendant plus d'un an de la jouissance de ce bien soit par le propriétaire, soit même par un tiers. Този текст е отговарял на чл. 2243 в редакция до 19.06.2008 г., който е гласял: „Давността се прекъсва по естествена причина, когато владелецът е лишен от ползването на вещта за повече от една година, било от бившия собственик, било от трето лице.“ На френски: „Il y a interruption naturelle, lorsque le possesseur est privé pendant plus d'un an de la jouissance de la chose, soit par l'ancien propriétaire, soit même par un tiers.“

³¹ **Malaurie, P.** Laurent Aynès. Droit des biens. LGDJ, 2019, p. 192.

³² Пак там.

то законодателство се наблюдава същата връзка между срока за прекъсване на придобивната давност по естествена причина (който съгласно цитирания чл. 2271 ФГК е 1 година) и срока от момента на отнемане на владението, в който владелецът може да си го възстанови, предявявайки посесорен иск по чл. 1264 от Процесуалния кодекс на Франция (в сила до 11.06.2017 г.).³³ Самият текст на чл. 2271 ФГК се откроява и с това, че в него се посочва, че владението може да бъде отнето от собственика или от трето лице.

Същата връзка между естественото основание за прекъсване на давността и възможността за посесорна защита, само че във връзка с чл. 2243 ФГК (в редакция до 2008 г.) и действащите процесуални правила за предявяване на владелчески иск за защита на владението, е била посочена и от по-старата френска доктрина.³⁴ Нещо повече, доколкото френското право е предвиждало владелческа защита чрез посесорни искове единствено за недвижими вещи, то се достига до заключението, че самото правило на чл. 2243 ФГК (в редакция до 2008 г.) е неприложимо за движими вещи.³⁵

Извън горното, самото разбиране, че придобивната давност има двуелементен фактически състав, е с богата история, тъй като то е било възприето и в **римското частно право**.³⁶

³³ чл. 1264 гласи: При спазване на правилата, уреждащи публичната собственост, владелческите искове могат да се предявяват до една година от нарушението, от тези /лицата/, които необезпокоявано владеят или държат [вещта] в продължение най-малко на една година; въпреки това иск за защита на отнето владение срещу лицето, което го е отнело, може да бъде предявен дори ако лишението от владение е владял или държал [вещта] в продължение на по-малко от една година.

art. 1264 Sous réserve du respect des règles concernant le domaine public, les actions possessoires sont ouvertes dans l'année du trouble à ceux qui, paisiblement, possèdent ou détiennent depuis au moins un an ; toutefois, l'action en réintégration contre l'auteur d'une voie de fait peut être exercée alors même que la victime de la dépossesion possédait ou détenait depuis moins d'un an.

³⁴ **Колен, А., А. Капитан.** Елементарен курс по френско гражданско право. София: Държавна печатница. 1926 , с. 294

³⁵ Пак там.

³⁶ **Базанов, И.** Курс по римско право. Том I. София: Университетска печатница, 1940 , с. 250.

Отново в по-старата френска доктрина въпросът дали придобивната давност има автоматично действие, или е необходимо позоваване, изглежда е бил спорен, като преимуществено се е поддържала тезата за триелементен фактически състав.³⁷ **Аргументите на френската доктрина са били основно два** – съдът не следи служебно за последиците от давността, както и обстоятелството, че чл. 2220 ГФК (отм.) позволява единствено отказ от вече изтекла давност, който отказ следва да е различен от отказ от право на собственост и е неформален. Тези два аргумента, доколкото са свързани с поставения въпрос, ще бъдат обсъдени в съответните части на настоящото изложение.

От този кратък и неизчерпателен анализ е видно, че и в сравнителноправен и исторически аспект, разглежданото правило на днешния чл. 81 ЗС е имало различно приложно поле, като доктрината не е приемала, че веднъж изтекла придобивна давност може да бъде прекъсвана на това основание.

4.2. На прекъсване подлежи единствено давност, която все още не е изтекла

Извън горните съображения във връзка с правилното приложение на ТР № 4/2012 г., свързани с момента на трансформиране на владението в право, **ако бъде възприето разбирането за триелементния фактически състав, то отново правилото на чл. 81 ЗС не следва да намери приложение по отношение на вече изтекла придобивна давност.** Това е така, тъй като видно от текста на чл. 81 ЗС последицата от загубване на владението върху вещта за повече от 6 месеца е прекъсване на придобивната давност, а не нейното заличаване. Съгласно чл. 116 ЗЗД прекъсването на давността води до това тя да започне да тече отначало, като чл. 81 ЗС единствено прибавя допълнително основание за това, което, както се вижда, има своя ис-

³⁷ Така **Венедиков, П.** Система на българското вещно..., с. 313, бел. 4. Авторът изрично посочва, че мнозинството от автори приемат, че е необходимо такова позоваване, но както стана ясно и по-горе в изложението, самият П. Венедиков е привърженик на двуелементната теория.

торически и сравнителноправен контекст. Веднъж изтеклата давност обаче, независимо от вида ѝ, не подлежи нито на спиране, нито на прекъсване,³⁸ поради което липсва законова опора за разбирането, че правилото на чл. 81 ЗС намира приложение и спрямо случаи на вече изтекла придобивна давност.

Пример за неприменимостта на чл. 81 ЗС по отношение на вече изтекла давност може да се изведе въз основа на становище в част от доктрината, съгласно което: „необходимо е владението да е непрекъснато до позоваването, а не само до **изтичането** на законоустановения срок на давността“.³⁹ Подобно твърдение, съчетаващо изтеклия вече срок на давност с необходимостта от непрекъснато владение, отвъд този срок, би могло да доведе до „двоен режим“ на давностното владение и на придобивната давност, разбрана като период от време – от една страна, период от време (от началото на владението до изтичане на законоустановения 5 или 10-годишен срок), подлежащ на прекъсване, и от друга страна, период (след изтичане на законоустановения срок до позоваването), неподлежащ на прекъсване поради вече настъпилото изтичане на законоустановения срок на давността. Така, **в първата ситу-**

³⁸ **Русчев, И.** Допустимо ли е признаване на дълг след изтичане на давностния срок. Правен сайт „Труд и право“, **Димитров, В.** Актуални проблеми на погасителната давност в практиката на съдилищата. Правен сайт „Lex.bg“, 2022 г. В същия смисъл е и Решение № 603 от 07.04.1998 г. по гр. д. № 2510/1997 г. на, V г. о., ВКС и др.

Това се приема от **Богданова, И.** Наследимо ли е владението (или още веднъж по въпроса за възможността наследниците да придобият по давност вещи, владени от техния общ наследодател). правен сайт Gramada, 2015 г., като авторът приема: „Под прекъсване се разбира заличаване действието на изтеклата придобивна давност до настъпването на факти, установени в нормативните актове. ЗС има предвид прекъсване владението по време на 10-годишния срок, респ. петгодишният срок, през който владелецът би могъл да придобие недвижимия имот по давност“, като в бележка под линия № 24 посочва, че изхожда от тезата за 3 елемента на ФС, **Симова, Н.** Спиране и прекъсване на погасителната давност в частното право. Дисертация. 2023, с. 30, която посочва: „Както спирането, така и прекъсването е възможно да се случат само преди давността да е изтекла“.

³⁹ **Петкова, Ц.** Цит.съч. с. 308.

ация, загубата на владението за повече от 6 месеца ще рефлектира на все още неизтеклата придобивна давност, като същата бъде прекъсната, докато **във втората ситуация** изгубването на владението по смисъла на чл. 81 ЗС не би могло да доведе до прекъсване на придобивната давност, защото същата вече ще е изтекла.⁴⁰ Ето защо възприемането на становище, касаещо необходимостта от непрекъснато владение след изтекла давност, е неприемливо. Освен това законът никъде не посочва, че позоваването следва да се извърши непосредствено след изтичането на давностния срок, от което да следва и че владението трябва да е непрекъснато до момента на позоваването.⁴¹ Приемането на подобно становище повдига и основателния въпрос: колко време след изтичане на законоустановения срок следва да продължи владението? Едва ли е оправдано времеви период, траял редица години (възможно е и десетилетия), в който 5 или 10-годишният давностен срок да е изтекъл многократно, да бъде с „лека ръка“ обезсмислян за сметка на шестмесечния период, в който е било загубено владението върху вещта. Такъв резултат е възможен и на практика, като по този начин се достига до това едно фактическо състояние, продължило години наред, да бъде лишено от каквато и да била правна защита.⁴²

Допълнителен аргумент в тази посока е и обстоятелството, че с т. 2. от ТР № 4/2012 г. се преодоля спорът за това

⁴⁰ До подобен извод като че ли би могло да се достигне и при посоченото от споделящия тезата за триелементен фактически състав проф. Ставру: „давностното владение следва да продължи **и след изтичането на давностния срок** до момента на позоваването“ – **Ставру, С.** „Полуавтоматично давностно владение ...“.

⁴¹ В този смисъл **Решение № 168 от 14.11.2023 г. на ВКС** по гр. д. № 4234/2022 г., I г. о., ГК, докладчик съдията Светлана Калинова.

⁴² Не е това обаче предназначението на придобивната давност като първичен придобивен способ. Както се отбелязва в **Ставру, С.** Владението. Юридически фрагменти. София: Сиела, 2015, с. 227 – „Именно поради това придобивната давност не е санкция за предишния собственик, който не проявява загриженост към собствеността си, а е признаване на интереса на владелеца, като лице, което фактически поддържа, управлява и използва вещта.“

от кой момент владелецът се счита собственик, респективно титуляр на ОВП, като правилно се прие, че това е моментът на изтичане на законоустановения давностен срок.⁴³ От този извод по необходимост се приема, че след настъпването на този срок, освен че владелецът вече е собственик, но и че няма как давността да продължава да тече, за да може същата да бъде и прекъсвана. Поради това, дори владелецът да е бил страна в процес, където се е позовал на изтеклата придобивна давност или се е снабдил с констативен нотариален акт за собственост по чл. 587, ал. 2 ГПК, то отново той ще е придобил правото след изтичане на 5-годишния, респективно 10-годишния срок, а не към момента на позоваването.

5. ОТНОСНО ДЕЙСТВИТЕЛНОТО ЗНАЧЕНИЕ НА ПОЗОВАНАТО КАТО „ПРОЦЕСУАЛНО СРЕДСТВО ЗА ЗАЩИТА“

5.1. Видно от многократно цитираното тълкувателно решение, **за да може едно лице да защити правото, което е придобил по давност**, тъй като съдът не следи служебно за изтеклата давност (чл. 120 ЗЗД), той трябва да извърши някое от следните действия – да предяви иск за собственост, твърдейки, че е придобил правото на основание изтекла в негова полза (или на негов праводател) придобивна давност, да направи възражение със същото съдържание по такъв иск, насочен срещу него, или да се сдобие с констативен нотариален акт по реда на чл. 587, ал. 2 ГПК.

Нито едно от тези три действия обаче не може да бъде възприето като елемент от фактическия състав на придобивната давност. **Необходимостта от защита на едно право в гражданския процес всъщност винаги предполага процесуално поведение, свързано с предявяване на иск или възражение, но това процесуално поведение не е правопораждащо за самото право.** Вещното право не прави изключение от това, тъй като независимо от конкретното му придобивно основание, страната, която го въвежда в процеса, следва да докаже всички елементи от правопораждащия му фактически със-

⁴³ Повече за този спор вж. **Тагжер, В.** цит. с. 233-235.

тав.⁴⁴ Така придобилият вещно право на основание изтекла придобивна давност винаги трябва да проведе пълно и главно доказване на елементите на своето владение и изтеклия давностен срок в рамките на гражданския процес. Това положение обаче не бива да се извежда единствено от правилото на чл. 120 ЗЗД, според което давността не се прилага служебно, какъвто аргумент се посочва и във френската доктрина (вж. т. 4.1.), защото при спор в рамките на гражданския процес, **в общия случай, претендираните права не могат да бъдат защитени служебно, съответно приети за съществуващи, от съда, тъй като субективните права са всъщност юридическа последица, по волята на законодателя, на настъпили юридически факти,**⁴⁵ които страните в процеса следва да установят, тъй като съдът, освен при конкретни изключения, не следи служебно за факти – арг. от чл. 127, ал. 1, т. 4 ГПК, чл. 133 ГПК, чл. 146, ал. 1, т. 4 и т. 5 ГПК и др.

Независимо от това, ако собственикът веднъж е защитил правото си, без значение дали чрез иск, или чрез възражение, твърдейки, че го е придобил по давност, в последващ процес, срещу друго лице, което не е обвързано от силата на пресъдено нещо (СПН) по първия процес, той отново ще трябва да предяви иск (дори и насрещен) или да направи възражение в срока по чл. 133 ГПК.⁴⁶ Ако това лице, макар и веднъж спечелило делото въз основа на направено позоваване на изтеклата придобивна давност, пропусне отново да защити правото си в друг процес, то ще бъде обвързано от новото решение чрез неговата СПН, като спрямо участниците в този втори процес **ще се счита, че лицето не разполага с това право,**

⁴⁴ Съгласно чл. 153 ГПК на доказване подлежат спорните факти по делото, а не правата, които се претендират от страните.

⁴⁵ **Ганев, В.** Учебник по обща теория на правото. Ч.1.. София: ДФ “7М График“, 1990, с. 25.

⁴⁶ В т. 4 от ТР № 1/2013 г. по т. г. № 1/2013, на ОСГТК, ВКС се прие, че възражение за настъпила давност (погасителна или придобивна) може да се въведе за първи път пред въззивната инстанция, само ако страната, поради нарушаване на съдопроизводствените правила /на-пример нарушаване на правото ѝ на участие в първоинстанционното производство/, не е могла да го направи пред първата инстанция.

независимо че веднъж вече се е позовало на него. Именно поради това под „процесуално средство за защита“ следва да се разбира, че с тези действия владелецът защитава вече придобитото си право срещу всяко лице, което му го оспорва, но не и че чрез тях се прави т.нар. позоваване, което да се счете за трети и последен елемент от ФС на придобивната давност. Вярно е, че това важи за всеки собственик, независимо от конкретното придобивно основание (оригинерно или деривативно), на което е придобил собствеността – той винаги ще трябва да защитава правото си, когато трето лице му го оспорва. Обаче разликата при придобивната давност, ако се приеме тезата за позоваването като елемент от ФС на това придобивно основание, е, че в този случай със самата защита ще се придобива и правото, докато при другите придобивни основания защитата на правото няма връзка с неговото придобиване, което се случва в момент, предхождащ позоваването.

Горният извод се потвърждава изцяло и при хипотезата, в която собственикът се е сдобил с констативен нотариален акт. Съгласно разпоредбата на чл. 587, ал. 2 ГПК към обстоятелствена проверка се преминава „ако собственикът не разполага с такива доказателства“. Следователно дори от граматическото тълкуване на закона е видно, че законодателят приема владелеца като собственик, който трябва да установи собствеността си, а не като владеец, който първа ще се позове на последиците от придобивната давност, изтекла в негова полза.

В тази връзка, в рамките на гражданския процес, ако владеецът, който вече се е сдобил с констативен нотариален акт, го представи пред съд, но се установи, че той не е владял процесната вещ за посочения период, то отново правото му няма да бъде защитено от съда със СПН, а нотариалният акт дори ще бъде отменен.⁴⁷ Подобен би бил и случаят, при който владеецът вече се е снабдил с констативен нотариален акт,

⁴⁷ Съгласно приетото в **Тълкувателно решение № 11 от 21.03.2013 г. по тълк. г. № 11/2012 г.** на ОСГК, ВКС и **Тълкувателно решение № 3 от 29.11.2012 г. по тълк. г. № 3/2012 г.** на ОСГК, ВКС.

но не го е противопоставил срещу предявен ревандикационен иск, като искът ще бъде уважен.⁴⁸ **Видно от тези аргументи, при всяко оспорване на придобитото право от владелеца, той ще трябва да провежда ново доказване на обстоятелствата, че е владял определена вещ в законоустановения срок, и в никой случай веднъж осъщественото „процесуално средство за защита“ няма да направи правото му безспорно спрямо трети лица, които също го оспорват.** Поради това няма как да се приеме, че това „защитно процесуално средство“ има каквато и да било връзка с пораждање на самото вещно право в патримониума на владелеца, тъй като последният ще трябва да защитава правото си всеки път, когато то е оспорено. Няма как да се приеме и обратното, че подобно защитно процесуално средство, веднъж извършено, превръща владелеца в собственик или титуляр на ОВП само спрямо лицето, на което е било противопоставено.

Извън горните аргументи, поддържането на обратното разбиране за триелементния ФС на придобивната давност поражда и множество практически трудности. Така би бил интересен въпросът, как би реагирала съдебната практика, ако владелецът е загубил владението си за повече от 6 месеца, но по делото се установи, че той вече се е „позовал“ на правото си в предходен процес, срещу друго лице. В този случай, ако се приеме, че владението вече се е трансформирало в собственост именно с това позоваване, то ще се достигне до резултат тази собственост веднъж да се признае от съда по второто дело и по този начин правилото на чл. 81 ЗС да не бъде приложено, и втори път отново да се разгледа въпросът за това дали наистина владелецът е придобил собствеността вследствие на изтекла придобивна давност, както твърди. Ако се приеме, че това първо позоваване няма значение за този процес и чл. 81 ЗС намира приложение и в този случай, това би означавало, че позоваването като „процесуално средство за защита“ е елемент от фактическия състав на придобивната давност и има действие *in tuitu personae* на лицето или органа, на който се

⁴⁸ В този смисъл и **Стоянов, В.** Цит. съч. с. 110.

противопоставя, което пък ще бъде в противоречие с абсолютния характер на вещните права.⁴⁹

Самото **позоваване чрез снабдяване с констативен нотариален акт** понякога също не е възможно. Така например, ако се установи, че за конкретния имот е налице съставен акт за частна общинска или частна държавна собственост, нотариусът няма как да състави констативен нотариален акт по обстоятелствена проверка.⁵⁰

Във връзка с горепосоченото без отговор остава и въпросът **от кой момент ще е налице въпросното позоваване** именно във връзка с 6-месечния срок по чл. 81 ЗС – от подаване на молбата по чл. 571 ГПК или от снабдяването с нотариален акт. Още повече че в ТР № 4/2012 г. се прие, че позоваване е налице единствено със самото снабдяване с нотариален акт, а не с подаване на писмена молба до нотариуса, което може да доведе

---

⁴⁹ Позоваване няма да е налице и когато владелецът е предявил иск, но исковата молба е била нередовна и върната или решението по спечеленото дело бъде отменено и се възстанови висящността на спора по аргумент от чл. 307, ал. 3 ГПК. Тогава ще се окаже, че всъщност владелецът все още не е станал собственик, и това дали той е бил собственик на вещта ще предстои да се установи. Друг пример е хипотезата на нищожно решение, с което е бил уважен искът или възражението на владелеца е било намерено за основателно. В този случай делото дори няма да бъде върнато за разглеждане, доколкото липсва аналогично правило на чл. 307, ал. 3 ГПК. Всички тези примери целят единствено да покажат, че тезата за позоваването като елемент от фактическия състав, и то по някой от трите начина, посочени в ТР Е 4/2012г., може да има сериозни негативни отражения върху правната сигурност, изразяваща се в дълготрайна неяснота кой е собственик на една вещ.

⁵⁰ Какъвто е бил и случаят по делото пред Окръжен съд – Варна (Решение № 1629 от 15.12.2022 г. по в. гр. г. № 1403/2022 г.), довело до образуване на тълк. г. 2/2024 г. на ОСГК, ВКС, в което е било установено: „Тъй като наследодателката му не разполагала с документ за собственост върху имота, през 2006 г. предприела процедура по снабдяване с констативен НА за собственост по обстоятелствена проверка, но община Варна актувала имота като общински с акт за частна общинска собственост, с което било препятствано приключването на процедурата по издаване на акт за собственост върху имота въз основа на обстоятелствена проверка”.

до голяма времева разлика между двете действия. В този случай владелецът отново ще трябва да предяви иск, като може да се окаже, че едновременно няколко лица оспорват собствеността му – общината или държавата чрез своя акт за общинска, съответно държавна собственост и всяко трето лице, което пряко е отнело владението му. В хипотезата, в която единият иск е уважен (срещу общината или държавата), а другият отхвърлен (срещу трети лица), ще се постави интересният въпрос дали владелецът е станал собственик по отношение на третите лица чрез „позоваването“ по уважения иск, или заради отхвърлението, той не е придобил вещното право.

Поради приемане на отхвърлената в настоящото изложение теза, че правилото на чл. 81 ЗС намира приложение и спрямо вече изтекла придобивна давност и че следва да е налице позоваване, за да възникне правото на собственост, може да се достигне до крайно несправедлив резултат и спрямо **добросъвестния владелец**.⁵¹ Същият е получил владението на годно правно основание по силата на правна сделка, сключена с лице, което погрешно е считал за собственик или неговият праводател е бил собственик, но формата по смисъла на чл. 70 ЗС е била опорочена. В посочените хипотези добросъвестният владелец най-често ще разполага с титул за собственост, представляващ нотариален акт. По всяка вероятност, считайки себе си за собственик и разполагайки с документ, позволяващ легитимиранието му като такъв, добросъвестният владелец не би приел действия по снабдяване с констативен нотариален акт по чл. 587, ал. 2 ГПК, така че да търси позоваване и придобиване на правото на собственост на оригинално основание. Също така, ако никой не предяви ревандикационен или установителен иск спрямо него, той няма да може да противопостави възражение за придобиване на собствеността поради изтекла в негова полза давност. Освен това, ако никой не оспорва правото му на собственост, то владелецът не би могъл да предяви иск за собственост и по този начин да постигне позоваване по смисъла на цитираното тълкувателно решение. Оказва се, че добро-

⁵¹ В този смисъл **Стоянов, В.** Волеизявлението при придобивната давност...

съвестният владеец е в изключително усложнено положение, при което собствената му добросъвестност му вреди по начин, че той никога да не се счита за собственик, при положение че е владял непрекъснато в продължение на повече от 5 години.⁵² В този случай изгубване на владението за повече от 6 месеца би имало **необратим ефект за добросъвестния владеец, ако се приеме оспорената теза** за приложение на чл. 81 ЗС и спрямо вече изтекла придобивна давност.

Поради горните съображения под „процесуално средство за защита“ следва да се разбират конкретни действия с процесуален характер, нямащи връзка с придобиването на самото право, тъй като правилото на чл. 120 ЗЗД всъщност е адресирано към съда.⁵³

5.2. Отговор на някои аргументи в подкрепа на обратното виждане

В литературата са посочени няколко аргумента в подкрепа на виждането, че позоваването е елемент от фактическа съставка на придобивната давност. Твърди се, че **собствеността не възниква автоматично с изтичане на срока, а напротив – необходимо е впоследствие владеецът да изрази воля за придобиване**, тъй като давността не се прилага служебно.⁵⁴ Опора за това разбирание дава и приетото в ТР № 4/2012 г., в което се посочва, че „принцип в гражданското ни законодателство е, че вещните права се придобиват въз основа на обективизирано волеизявление за това“. Следва да се има предвид обаче, че от този принцип има изключения и че придобиването на правото на собственост по давност не е единствената хипотеза, при която собствеността възниква автоматично, без изрична воля за това на придобивателя. Пример за това е хипотезата на пар. 7 от ПЗР от ЗМСМА,

⁵² Подобен резултат е провокирал проф. Венедиков да напише „По това мнение, следователно, ако срещу владееца не се заведе никога иск, той няма да стане никога собственик!“ – **Венедиков, П.** Цит. съч. с. 313, бележка под линия № 4.

⁵³ В този смисъл **Стоянов, В.** Волеизявлението при придобивната давност. Собственост и право, 2009, № 1, с. 5.

⁵⁴ **Тажер, В.** Цит. съч. с. 210.

която посочва, че „с влизане в сила на този закон преминават в собственост на общините и следните държавни имоти“, като изброява в седем точки различни обекти държавна собственост. Такава хипотеза е и придобиването на собственост от неучаствал в сделката съпруг при приложим режим на съпругеска имуществена общност за техния брак – чл. 22, ал. 1 СК. Към тези примери може да се добави и преработването като придобивно основание по чл. 94 и чл. 95 ЗС.⁵⁵ От тези неизчерпателно изброени примери е видно, че автоматичният характер на придобивната давност не следва да бъде притеснение.

В тази връзка, като необходимост от наличие на воля за придобиване, в доктрината се среща и мнението, че позоваването като елемент от фактическия състав е нужно, тъй като в противен случай владелецът може да придобие собственост върху определена вещь **без негово желание**.⁵⁶ Според това виждаме намерението за своене на вещта е различно от изразеното желание тя да се придобие именно на основание изтекла в полза на владелеца придобивна давност, тъй като: „от волева страна съществува воля за придобиване на правото, а от интелектуална страна – знание за основанието, на което се придобива собствеността“. Изначално трудно може да се приеме изложеният аргумент, че автоматичното действие на придобивната давност би могло да натрапи собственост на владелеца, тъй като: „самият факт на владение не включва в своя субективен елемент воля за придобиване на собствеността въз основа на

⁵⁵ Боянов, Г. Цит. съч. с. 340.

⁵⁶ Ставру, С. Относно някои особености във фактическия състав на придобивната давност. Собственост и право, 2007, № 8. където се посочва: „Без да е налице изрично изразена воля от страна на владелеца относно желанието му да стане собственик на вещта, не следва законът да му натрапва придобиването на собствеността. Правилото е, че никой не може да стане собственик, без да знае това, а още по-малко въпреки волята си“. Тази теза се поддържа успоредно с разбирането, че самото позоваване не следва да се извърши единствено чрез иск, възражение или снабдяване с констативен нотариален акт, а може това да стане и словесно, но според автора позоваване ще е налице единствено когато владелецът изрично посочи, че желае да стане собственик именно на основание изтекла в негова полза придобивна давност.

придобивна давност“.⁵⁷ Известно е обаче, че изначално, за да има владение, то трябва да е явно,⁵⁸ което означава, че владелецът трябва ясно да манифестира пред третите лица (и пред собственика, когато той е известен), че вещта му принадлежи, което става чрез такова поведение, което трябва да отговаря на поведението на собственик. **Поради това няма как чрез постигане на това негово желание той да стане собственик или титуляр на ОВП, да се вижда някакво напратено положение, независимо от основателното твърдение, че правото на собственост и задължава** (например, поради възникването на различни публични задължения във връзка с него). Изискването самото позоваване, макар и неформално, да е единствено изрично (в смисъл изрично да се посочи, че основанието, на което е придобито правото, е придобивна давност), също е ненужно. В най-често срещаните случаи владелецът, независимо дали добросъвестен, или недобросъвестен, счита себе си за собственик на вещта, като конкретното основание за тази собственост е без значение за него не защото този въпрос не е важен, а защото за неговото разбиране се изискват специални знания, които не са предпоставка за придобиване на право по силата на изтекла придобивна давност. Никъде в закона не се посочва, че предполагаемото намерение за своене трябва да е от такова естество, което едновременно с желанието да се придобие вещта да се извлича и волята това да стане на конкретно придобивно основание. Още повече че допреди ТР № 4/2012 г. изначално важни последици на давността, като това от кой момент владелецът ще се счита придобил правото – от момента на упражняване на защитното процесуално средство или от момента на изтичане на законоустановения срок, бе неясно и противоречиво решаван. **Чисто практически е и трудно мислимо** на определен владелец да му бъде „наложено“ определено право против волята му, тъй като той може свободно да се ползва от вещ-

⁵⁷ Пак там.

⁵⁸ Който елемент е бил и законодателно закрепен в чл. 302 ЗИСС (отм.), гласящ: „Владението е законно, когато то е постоянно, непрекъснато, спокойно, явно, несъмнително и с намерение да се държи вещта като своя собствена.“

та. Самият въпрос дали той е неин собственик ще възникне, когато той желае да се разпореди с нея, и за това се изисква особена форма и проверка на собствеността му, или когато някое трето лице оспорва правото му и то се нуждае от защита. Във всички тези хипотези е необходимо активно действие от страна на владелеца, който обаче не следва първа да извърши позоваване като елемент от фактическия състав на основанието придобивна давност, а единствено да установи вече придобитото право пред органа. Това е така дори в хипотезата на иск от кредитор на владелеца по чл. 134 ЗЗД, при който правото, придобито на основание придобивна давност, ще се установи от кредитора, а не лично от владелеца вследствие на негова лична преценка и в този случай той ще се счита собственик на вещта, независимо от споделяната теория за елементите на ФС на придобивната давност.⁵⁹

Към посочените аргументи привържениците на триелементния фактически състав прибавят и разпоредбата на чл. 113 ЗЗД, от която се извежда по аргумент от противното, че е допустим отказ от вече изтекла давност. Отбелязва се, че ако придобивната давност има автоматично действие, то е възможен само отказ от право на собственост и затова препращането към чл. 113 от ЗЗД се явява излишно.⁶⁰ Поначало подобен извод е правилен и кореспондира с разграничението между формалния отказ от право на собственост по чл. 100 ЗС и неформалния отказ от вече изтекла придобивна давност.⁶¹ **Следва обаче да се вземе предвид какъв е видът на**

⁵⁹ **Стоянов, В.** Волеизявлението при придобивната давност...

⁶⁰ **Боянов, Г.** Цит. съч. с. 317.

⁶¹ За по-различно виждане в практиката на ВКС вж. Решение № 74/13.07.2022 г. по гр.г. № 4588/2021 г. на ВКС, I г. о. („съответното приложение на разпоредбата на чл. 113 ЗЗД по отношение на придобивната давност налага да се приеме, че за да е валиден, отказът от изтекла придобивна давност следва да бъде направен в предвидената от закона форма за действителност на отказа от вещни права. Следователно, когато се касае до отказ от придобивна давност за недвижим имот, съгласно чл. 100 ЗС този отказ следва да се направи писмено с нотариална заверка на подписите и следва да бъде вписан в имотния регистър.“), което считаме, че не следва да се споделя. Осно-

препращането в чл. 84 ЗС към ЗЗД и да се постави въпросът дали всъщност толкова безрезервно трябва да се прилага и към придобивната давност правоприлагане по аргумент от противното от чл. 113 ЗЗД. Непрякото препращане към друга норма води ли и до прилагане на следващите от нея изводи, обосновани въз основа на правоприлагане по аргумент от противното? Безспорно е,⁶² че видът на препращането е непряко, поради което чл. 113 ЗЗД трябва да бъде съобразен с характера, целите и приложното поле на придобивната давност. Едва след това трябва разпоредбата от друг граждански закон, уреждаща друг правен институт, да се приложи към придобиването по давност по начин, съвместим със същата. Именно такава е ситуацията с чл. 117 ЗЗД, към който също препраща чл. 84 ЗС. В чл. 117, ал. 1 ЗЗД е посочено, че от прекъсването на давността почва да тече нова давност и че ако вземането е установено със съдебно решение, срокът на новата давност е всякога пет години (ал. 2). Съобразявайки различния срок за придобиване по давност от страна на добросъвестния и на недобросъвестния владеец, в доктрината⁶³ основателно се посочва, че ако се следва стриктно буквата на закона, ще се стигне до изравняване на двата вида владелици по отношение на необходимия срок за придобиване по давност. Поради това логическото тълкуване не може да не доведе до извода, че разпоредбата на чл. 117, ал. 2 ЗЗД няма да намери приложение относно придобивната давност.⁶⁴ Всъщност правилото на чл. 117, ал. 1 ЗЗД също може да се окаже неприложимо в някои случаи спрямо придобивната давност. Така, ако давността е била прекъсната поради признаване на правото на действителния собственик (чл. 116, б. „а“ ЗЗД), то в редица случаи владеецът със самото си признание ще се превърне в държател. Например, когато признае, че всъщност собственикът му е позволил да ползва вещта (по договор за наем, за заем за пос-

---

вателна критика на акта вж. **Ставру, С.** Отказ от изтекла придобивна давност – Собственост и право, 2022, № 8, с. 5 .

⁶² **Таджер, В.** Цит. съч. с. 199.

⁶³ **Стоянов, В.** Придобиване по давност... с. 33.

⁶⁴ Пак там.

лужване или лизинг) или когато при извънсъдебен спор относно собственост, владелецът изрично признае чуждото право. Очевидно, че в тези случаи в полза на владелеца няма да започне да тече нова давност, след нейното прекъсване, просто защото той вече ще е станал държател на вещта или, макар все още владелец, владението му няма да е несъмнително.

От горното е видно, че **при съответното препращане** на чл. 84 ЗС към правилата на погасителната давност, **следва да се изхожда внимателно** с оглед различната същност на придобивната давност.⁶⁵ Именно поради това чл. 113 ЗЗД в неговата втора част следва да се прилага към института на придобивната давност, така както е посочено изрично в закона – **че отказ от давност не е допустим, преди да е изтекъл срокът, но не следва да се прилага в обратния смисъл, който се извежда чрез аргумент от противното, че такъв е допустим след неговото изтичане.**⁶⁶ След изтичане на давностния срок може да се извърши единствено отказ от вече придобитото право. До подобен извод може да се стигне и чрез граматическото тълкуване на закона, като в негова подкрепа ТР № 4/2012 г. изрично посочва, че „**нормата на чл. 79 ЗС** регламентира фактическия състав на придобивната давност при недобросъвестно и добросъвестно владение, включващ като елементи изтичането на определен в закона период от време и владение по смисъла на чл. 68, ал. 1 ЗС (...) Правната последица – придобиване на вещното право – **е нормативно свързана само с тези юридически факти**“. И двете разпоредби (чл. 79

⁶⁵ В противен случай се достига до извод, че „това прередактиране на правните разпоредби от тълкувателя не е много целесъобразно, защото може да създаде трудности, неясноти и спорове.“ – **Тагжер, В.** Цит. съч. с. 199-200.

⁶⁶ Интересна е тезата, която проф. Венцислав Стоянов споделя – вж. **Стоянов, В.** Цит. съч. с. 123 – Той отбелязва, че всъщност отказът от придобивна давност представлява единствено отказ от един от двата елемента на владението – срока. Спорно е обаче доколко подобно виждане следва да се споделя, доколкото авторът поддържа тезата за двуелементен фактически състав (както се застъпва и в настоящото изложение). Несъвместимо е виждането за съчетаване на автоматично придобиване на правото на собственост с отказ от изтекла давност.

ЗС и чл. 84 ЗС) не са променяни. Следователно, след като от самия закон е видно, че необходимите юридически факти са само два, то напълно логично е да се препраща към разпоредба, непротиворечаща на придобивната давност и създаваща трудността от обясняване на това как, след като владелецът вече е станал собственик, може да се отказва от давност.

Извън горното, необходимостта от тълкуване на разпоредбата на чл. 113 ЗЗД в частта, в която се забранява предварителен отказ от давност, е била призната дори и от френската доктрина.⁶⁷ Според цитираните автори, изначално ограничението за отказ от неизтекла давност не следва да се прилага спрямо придобивната давност, тъй като било очевидно, че след като владелецът може сам да се откаже от своето владение, то би следвало той да може да се откаже и от давността, докато тя все още тече в негова полза. От това е видно, че **дори в своя първоизточник чл. 113 ЗЗД, отговарящ на чл. 2222 ФГК (в редакция от 1804 г.), е притеснявал доктрината, поради което днешното „съответно“ приложение към придобивната давност следва да е максимално ограничено.**

Извън горните съображения с правен характер, следва да се признае, че при приемане на подгържаната в настоящото изложение теза, също би могло да се достигне до някои несправедливи резултати. Така, ако добросъвестният владеец владее вещта 5 години, а след това владение върху същата вещ бъде установено от друго лице, чието недобросъвестно владение бъде прекъснато на деветата година с аргумента, че вече е придобито правото на собственост от добросъвестния владеец, то фактическото положение няма да отговаря на правното. Все пак някъде трябва да се постави граница между последователно установеното владение от различни лица и именно тази граница следва да бъде изтичането на законоустановения

⁶⁷ Така **Колен, А., Капитан, А.** Елементарен курс по френско гражданско право. София: Държавна печатница. 1926, с. 307 – Авторите анализират чл. 2222 ФГК в редакцията му от 1804 г., който е гласял: Предварителен отказ от давност е недействителен, отказ от давност е допустим след нейното придобиване (изтичане). На френски: *On ne peut, d'avance, renoncer à la prescription : on peut renoncer à la prescription acquise.*

срок, от който момент нататък е налице придобито право на собственост. Същото може да бъде изгубено само ако друго лице придобие собствеността. Ето защо в конкретния пример само при изтичане на срок от 5 или 10 години в полза на втория владеец неговото владение би било противопоставимо на вече „бившето право на собственост“ на предишния владеец.

В подобна ситуация на последователно установеното владение от различни лица и тезата за позоваването като елемент от ФС на придобивното основание също няма да реши поставения проблем, тъй като това позоваване трябва да е противопоставимо на конкретно оспорващото лице, а не да е било извършено в друг процес, срещу друга страна.

6. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Поради изложеното по-горе следва да се приеме, че правилото на **чл. 81 ЗС намира приложение единствено към давност, която все още не е изтекла. Вече изтекла придобивна давност няма как да бъде прекъсвана**, като след нейното изтичане до момента на позоваването е налице владение като правомощие от възникналото вече право на собственост, тъй като **владеецът автоматично придобива собствеността върху владяната вещ след изтичане на законоустановения давностен срок**, без значение дали той вече се е сдобил с констативен нотариален акт, предявил е иск за правото си, или е направил възражение със същото съдържание, в какъвто смисъл е и диспозитивът на ТР № 4/2012 г. Единственото отражение върху правата на лицето, което е изгубило владението за повече от шест месеца и е пропуснало шестмесечния срок за владелческа защита, е свързано с това, че то не може да предяви исковете по чл. 75 и чл. 76 ЗС, а единствено да предприеме защита чрез петиторен иск, каквото е и действителното приложение на чл. 81 ЗС, с оглед на неговата историческа традиция.

Справянето с цитираната разнопосочна практика е трудно решим въпрос, доколкото настоящото изложение аргументира виждането, че всъщност ТР № 4/2012 г. вече е отговорило на поставения въпрос, приемайки, че позоваването на давността е

единствено защитно процесуално средство. Следователно образуването на ново тълкувателно дело е неправилно, макар и подобни случаи, в които се образува второ тълкувателно дело и дори се постановява тълкувателно решение по вече разрешени въпроси, понякога и с различно съдържание, да не са без прецедент у нас.⁶⁸

Самият въпрос на вече образуваното тълкувателно дело № 2/2024 г. на ОСГК, ВКС също е неясен, тъй като остава без обяснение, защо следва да се отговаря на въпрос, свързан с изтичане на придобивната давност в полза на наследодателя, след като в ТР № 4/2012 г. ясно се посочи, че позоваването като защитно процесуално средство не е с оглед личността на владелеца, а може да бъде извършено от негови правоприменици и дори кредитори. Бъдещ отговор на толкова конкретно поставен въпрос е напълно възможно отново да породи съмнения в практиката, като не е изключено след години да трябва да се постанови трето тълкувателно решение, но този път за позоваване на последици от придобивна давност от лицето, в чиято полза е изтекла тя. До трето тълкувателно решение ще се достигне и ако ВКС приеме, че правилото на чл. 81 ЗС намира приложение и към вече изтекла придобивна давност, като в този случай най-вероятно в някои съдебни актове ще се оспорят изцяло постановките на ТР № 4/2012 г. и ще се разсъждава дали то не е изгубило сила и не е приложима триелементната теория на придобивната давност.

В случай че се стигне до постановяване на ново тълкувателно решение по разглеждания въпрос, то следва да се постанови акт с ясни и последователни мотиви, допълващи и отговарящи смислово на диспозитива, за да се избегнат допълнителни трудности при правоприлагането.

---

⁶⁸ Така в Тълкувателно решение № 3/2020 г. по т. д. № 3/2020 г., на ОСГК, ВКС се прие, че погасителната давност не тече, докато трае изпълнителният процес относно вземането по изпълнителни дела, образувани до приемането на 26.06.2015 г. на Тълкувателно решение № 2/26.06.2015 г. по т. д. № 2/2013 г., ОСГК, ВКС, като по този начин се достигна до тълкуване на тълкуването, както е посочено и в няколко особени мнения към самото тълкувателно решение.

ОБНОВЕНАТА НАДЗОРНА АРХИТЕКТУРА СЪГЛАСНО РЕГЛАМЕНТА ОТНОСНО ПАЗАРИТЕ НА КРИПТОАКТИВИ: СЛЕДВАЩАТА СЪПКА В ЕВОЛЮЦИЯТА НА ФИНАНСОВИЯ СЕКТОР НА ЕС

Димитър Станчев¹

ВЪВЕДЕНИЕ

Темата за криптоактивите² в тяхното многообразие буди особен интерес на много нива в обществото от известно време, а белези, че тази тенденция върви към затихване, липсват. Закономерно, по подобие на множество други процеси, развили се във финансовия сектор в резултат на кризи, и в конкретния случай – настъпилата пандемия от COVID-19 единствено се яви като катализатор на реакцията от страна на институциите да обърнат сериозно внимание върху нарастващите рискове във връзка с появата и обмена на криптоактивите. В резултат, на 24 септември 2020 г. Комисията прие т.нар. „Пакет за цифровите финансови услуги“, включващ стратегия за цифровизиране на финансовите услуги в ЕС³, стратегия на Съюза за плащанията на дребно⁴, как-

¹ Докторант по специалност „Финансово право“, катедра „Административноправни науки“ към Юридическия факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

² Статията е предадена за публикуване на 01.08.2024 г.

³ COM (2020) 591 final: Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите относно стратегия за цифровизиране на финансовите услуги в ЕС.

⁴ COM (2020) 592 final: Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите относно стратегията на ЕС за плащанията на дребно.

то и четири законодателни предложения, сред които и Предложение за Регламент относно пазарите на криптоактиви⁵. Разгледан в своята цялост, пакетът има за цел да засили конкурентоспособността и иновациите във финансовия сектор, проправяйки пътя към това ЕС да се превърне в иноватор и глобален фактор по отношение на стандартите в сектора. От друга страна, пакетът се очаква да осигури на потребителите по-богат избор и възможности във финансовите услуги и съвременните плащания, като в същото време осигури защита и финансова стабилност. Нещо повече, посредством Пакета за цифровите финансови услуги, и по-специално чрез Предложението за Регламент относно пазарите на криптоактиви, Съюзът демонстрира готовност да се превърне в първата значима юрисдикция, която да регулира криптоактивите. Предложението, превърнало се по-късно в действително законодателство, систематизира ключови въпроси в уредбата на криптоактивите, сред които и този за надзора върху издателите на токени, обезпечени с активи, и издателите на токени за електронни пари.

Предвид характера на поставените задачи, процесът на приемане на Регламент (ЕС) 2023/1114⁶ несъмнено разкри опре-

⁵ COM (2020) 593 final: Предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно пазарите на криптоактиви и за изменение на Директива (ЕС) 2019/1937. Логично въвн от обхвата на предложението остана материята на т.нар. „цифрови валути на централните банки“, емитирани от централните банки, които действат в качеството си на орган по паричната политика. Следователно предложението, а впоследствие и регламентът, си служат единствено с понятието „криптоактив“, което идва да открие тази форма на цифрово представяне на стойност или право от цифровите валути на централните банки. Относно създаването на цифровото евро, в т.ч. относно статуса му на законно платежно средство вж. COM(2023) 369 final: Предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно създаването на цифровото евро.

⁶ Регламент (ЕС) 2023/1114 на Европейския парламент и на Съвета от 31 май 2023 г. относно пазарите на криптоактиви и за изменение на регламенти (ЕС) № 1093/2010 и (ЕС) № 1095/2010 и на директиви 2013/36/ЕС и (ЕС) 2019/1937 (ОВ L 150, 09.06.2023 г., с. 40-205). Следва да се отбележи, че Регламент (ЕС) 2023/1114 придоби разпознаваемост под

делени особености, продиктувани предимствено от заявката на Съюза за уредба на една нова, недокрай изследвана материя, чието фактическо съществуване значително предшества действията по нейното регулиране⁷. От друга страна, на дневен ред винаги е стояла темата за финансовата стабилност на Съюза или на отделни държави членки. Така от момента на публикуване на предложението за регламент до датата на публикуване на законодателния акт в Официален вестник на ЕС – 9 юни 2023 г., изминаха близо 3 години. Регламент (ЕС) 2023/1114 влезе в сила 20 дни след тази дата, съответно на 29 юни 2023 г., а считано от 30 юни 2024 г. се постави началото на второто и може би по-значимо частично негово прилагане – това на дялове III и IV (вж. чл. 149 MiCAR относно сроковете за влизане в сила и прилагане на регламента).

Регламент (ЕС) 2023/1114 не разкрива особености от гледна точка на законодателна процедура, доколкото същият е приет на основание чл. 114 от Договора за функционирането на ЕС (ДФЕС) в рамките на обикновената законодателна процедура – текст, който през последните години многократно вече е бил база за приемането на актове на Съюза в сферата на финансите. В допълнение, разпоредбата е неизменна част от константната практика на Съда на ЕС, съгласно която чл. 114 ДФЕС се използва като основание, когато от правния акт е действително и обективно видно, че негова цел е да подобри условията за създаване и функциониране на вътрешния пазар на Съюза⁸. Нещо повече, СЕС многократно е изтъквал,

---

абривиатурата „MiCAR“, от английското „Markets in Crypto-Assets Regulation“. Поради това, на места в текста, за краткост ще се пригържаме към този начин на изписване.

⁷ Като момент, в който криптоактивите, включително стоящите зад тях технологии, набраха популярност, в теорията и практиката трайно се посочва 2009 г., свързана с появата на Bitcoin – един от многото съвременни криптоактиви. Така например **Lessambo, F. I.**, *Fintech Regulation and Supervision Challenges within the Banking Industry: A Comparative Study within the G-20*, Palgrave Macmillan Cham, 2023, p. 15.

⁸ СЕС, Дело C-491/01 *British American Tobacco (Investments) and Imperial Tobacco*, параграф 60, EU:C:2002:741, и Дело C-217/04 *United Kingdom c/ Parliament and Council*, параграф 42, EU:C:2006:279.

че чл. 114 ДФЕС може да се използва като правно основание в хипотези на съществуващи или потенциални различия между национални норми, в резултат на които се възпрепятстват основните свободи или се нарушава конкуренцията. Така, отсъстващото или изолираното законотворчество на равнище на отделните държави членки на ЕС е несъмнено разпознато от законодателя като реален риск от съществен мащаб.

Преди да навлезем в същината на темата, е уместно да изясним накратко причините, поради които говорим за следваща стъпка в развитието на финансовия надзор на Съюза, доколкото въвеждането на комплексна уредба на криптоактивите представлява еволюция във финансовия сектор само по себе си. По-конкретно, необходимо е да очертаем основите, на които стъпва въпросното обновление в структурата на финансовия надзор в Съюза. Така, връщайки се към финансовата криза от 2007 г., същата подчерта съществени слабости във финансовия надзор в ЕС както по отношение на конкретни случаи, така и по отношение на финансовата система като цяло. Моделите за надзор, установени на равнището на отделните държави членки на ЕС, не успяха адекватно да се адаптират към прогресивната финансова глобализация и интегрираните и взаимосвързани европейски финансови пазари, на които много финансови институции осъществяват трансгранична дейност. Отново кризата разкри недостатъци във връзка със сътрудничеството, координацията, последователното прилагане на законодателството на Съюза и доверието между отделните национални надзорници – все фактори, проявяващи се като ключови както по повод на предотвратяване настъпването на една финансова криза, така и при овладяване на вече възникналата такава. В резултат, ЕС даде своя отговор на кризата преимуществено посредством мащабен институционален пакет, съдържащ изцяло нова надзорна архитектура. Представен на 23 септември 2009 г., законодателният пакет на Комисията, предполагащ така търсената реформа на надзорната рамка в Съюза, беше приоритетно одобрен и публикуван в Официален вестник на ЕС през декември 2010 г. Трите, сходни по устройство, Европейски надзорни органи (ЕНО), в

тясно сътрудничество с мрежа от национални компетентни органи, Съвместен комитет на ЕНО и Европейски съвет за системен риск, образуваха Европейската система за финансов надзор. Централен замисъл зад създаването на ЕНО е установяването на засилено сътрудничество и обмен на информация между националните компетентни органи, подпомагане приemanето на решения от страна на ЕС в условията на противодействие срещу трансгранични проблеми и осъществяване на напредък към съгласувано тълкуване и прилагане на правото⁹. Един от тези ЕНО е Европейският банков орган (ЕБО). Последният, създаден на 1 януари 2011 г. по силата на Регламент (ЕС) № 1093/2010¹⁰, осъществяваше своите задачи за продължителен период от време, без същите да търпяха особени изменения. Регламент (ЕС) 2023/1114 обаче въведе една качествена промяна в тях, която резултира ако не в създаването на нова, то в съществено обновление на съществуващата система на финансов надзор в Съюза. Ако към момента на създаване на ЕБО открито се поставяше под въпрос доколко органът на Съюза е в състояние да окаже въздействие върху вътрешния пазар на Съюза¹¹, то Регламент (ЕС) 2023/1114 предостави

⁹ Съгласно предвиденото в учредителните регламенти на ЕНО, Комисията беше задължена да публикува в началото на 2014 г. общ доклад, който да обхване придобития опит от работата на органите и от заложените в регламентите процедури. Във връзка с това, сходни на горепосочените доводи за създаването на ЕНО срещаме и в СОМ (2014) 509 final: Доклад на Комисията до Европейския парламент и Съвета относно работата на Европейските надзорни органи (ЕНО) и Европейската система за финансов надзор (ЕСФН), с. 3.

¹⁰ Регламент (ЕС) № 1093/2010 на Европейския парламент и на Съвета от 24 ноември 2010 г. за създаване на Европейски надзорен орган (Европейски банков орган), за изменение на Решение № 716/2009/ЕО и за отмяна на Решение 2009/78/ЕО на Комисията (ОВ L 331, 15.12.2010 г., с. 12-47).

¹¹ Още тогава автори изтъкват, че проблемите, възникнали в световен мащаб и в паневропейските финанси и банкиране, са всъщност значително по-сложни и дълбоки от функционирането на вътрешния пазар на Съюза. Разпознаването на вътрешния пазар в рамките на дейността на ЕБО беше определяно като трудно, а връзката на органа със свободното движение – в най-добрия случай като слаба. Допълнително, органът се сочеше като ясен пример за паневропей-

на ЕБО правомощия за осъществяване на надзор (вж. чл. 144 MiCAR, чрез който се измени чл. 1, параграф 2, ал. 1 Регламент (ЕС) № 1093/2010 относно обхвата на дейност на органа).

КЛАСИФИКАЦИЯ НА КРИПТОАКТИВИТЕ СЪГЛАСНО РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2023/1114

От съществена важност е да се подчертае, че Регламент (ЕС) 2023/1114 въвежда преди всичко рамка на надзор над самите криптоактиви, а не толкова надзор над техните издатели, в основата на който модел стои заложената в регламента класификация на криптоактивите. Регламент (ЕС) 2023/1114 определя три вида криптоактиви, които се разграничават един от друг и подлежат на различни изисквания в зависимост от свързаните с всеки вид рискове. Класификацията се основава на това дали криптоактивите се стремят да стабилизират своята стойност спрямо други активи – с други думи, дали представляват „стабилни криптопари“, или не¹². Първият вид са криптоактиви, които имат за цел да стабилизират стойността си чрез обвърз-

---

ско сътрудничество и обмен на информация на високо равнище с изпълнителни правомощия на ниско. Така **Fahey, E.**, *Does the Emperor have Financial Crisis Clothes? On the Legal basis of the European Banking Authority.* – *The Modern Law Review*, Volume 74, Issue 4, Wiley on behalf of *The Modern Law Review*, 2011, p. 588-589.

¹² Понятието „стабилни криптопари“ („stablecoins“) не разполага с легално определение в рамките на MiCAR. Въпреки това Регламент (ЕС) 2023/1114 еднократно си служи с термина, като дори индиректно посочва кои от уредените в него видове криптоактиви попадат в категорията на стабилните криптопари (вж. съображение 41 към преамбюла на MiCAR). От друга страна, в теорията и практиката съществуват утвърдени разбирания. Накратко, стабилните криптопари са криптоактиви, които имат за цел да поддържат стабилна стойност спрямо определен актив, или група или кошница от активи. За постигане на стабилност обикновено се държат активи, обезпечаващи стабилните криптопари. Това могат да бъдат фиатни валути, банкови депозити, краткосрочни пазарни инструменти и дори други криптоактиви. Така **Bains, P., Ismail, A., Melo, F., Sugimoto, N.**, *Regulating the Crypto Ecosystem: The Case of Stablecoins and Arrangements.* – *Fintech Notes*, International Monetary Fund, 2022, p. 6.

ване само с една официална валута. Функцията на тези криптоактиви е много сходна с функцията на електронните пари, както същата е определена в Директива 2009/110/ЕО¹³. Подобно на електронните пари тези криптоактиви представляват електронен заместител на монетите и банкнотите и е вероятно да се използват за извършване на плащания. Това е категорията на „токените за електронни пари“. Вторият вид криптоактиви са т.нар. „токени, обезпечени с активи“, целящи да стабилизират своята стойност посредством обвързване с друга стойност или право, или комбинация от такива, в т.ч. една или няколко официални валути. Този втори вид криптоактиви обхваща всички други криптоактиви, различни от токени за електронни пари, чиято стойност е обезпечена с активи, така че да се избегне заобикаляне и да бъде Регламент (ЕС) 2023/1114 приложим и в бъдеще. Накрая, третият вид се състои от криптоактиви, различни от токени, обезпечени с активи, и токени за електронни пари, като той обхваща голямо разнообразие от криптоактиви, включително потребителски токени. Тази категория криптоактиви често неофициално се нарича „обща криптоактиви“, като същата обаче следва да остане вън от обхвата на настоящата статия. Както многократно е отбелязвано, стабилните криптопари са специфична категория криптоактиви, които имат потенциала да подобрят ефективността на предоставянето на финансови услуги, но също така могат да генерират рискове за финансовата стабилност, особено ако бъдат възприети в значителен

¹³ Директива 2009/110/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 г. относно предприемането, упражняването и пруденциалния надзор на дейността на институциите за електронни пари и за изменение на директиви 2005/60/ЕО и 2006/48/ЕО, и за отмяна на Директива 2000/46/ЕО (ОВ L 267, 10.10.2009 г., с. 7-17). Така например MiCAR изрично предвижда някои от характерните за електронните пари белези, уредени под формата на изисквания към издателите, и по отношение на токените за електронни пари, като например издаване по номинална стойност и при получаване на средства, обратно изкупуване – по всяко време и по номинална стойност при поискване от държателя и др. (вж. чл. 49 MiCAR). Допълнителни мотиви за сближаването на режимите на електронните пари и токените за електронни пари се съдържат в съображение 19 към преамбюла на Регламент (ЕС) 2023/1114.

мащаб. Докато подобни рискове за финансовата стабилност понастоящем са ограничени от сравнително малкия мащаб на тези механизми, това може да се промени в бъдеще¹⁴. Воден от това разбиране, Съюзът напълно логично обърна особено внимание на стабилните криптонари (токени за електронни пари и токени, обезпечени с активи, съгласно класификацията на Регламент (ЕС) 2023/1114), по отношение на които бяха създадени далеч по-всеобхватни правила, в т.ч. и във връзка с режима на надзор над тези видове токени.

На следващо място, Регламент (ЕС) 2023/1114 въведе категориите на т.нар. „значими токени, обезпечени с активи“ и „значими токени за електронни пари“. Токените, обезпечени с активи, и токени за електронни пари следва да се считат за значими, когато отговарят или е вероятно да отговарят на определени критерии, включително голяма клиентска база, висока пазарна капитализация или голям брой трансакции. Като такива те биха могли да се използват от голям брой държатели и използването им би могло да породи специфични предизвикателства по отношение на финансовата стабилност, трансмисионния механизъм на паричната политика или паричния суверенитет¹⁵. Във връзка с това, тези токени следва да подлежат на по-строги изисквания от токениите, обезпечени с активи, или токениите за електронни пари, които не се считат за значими. По-специално, за издателите на значими токени за електронни пари следва да се прилагат по-високи капиталови изисквания, както и изисквания за оперативна съвместимост, и те следва да установят политика за управление

¹⁴ Вж. Regulation, Supervision and Oversight of „Global Stablecoin“ Arrangements: Final Report and High-Level Recommendations, Financial Stability Board, 2020, p. 1.

¹⁵ Макар категоризацията на криптоактивите да претърпя известни изменения с приемането на окончателните текстове на MiCAR, категориите на значимите токени, обезпечени с активи, и значимите токени за електронни пари фигурираха още в предложението за регламент. Така, с цел опростено представяне на значимите токени, последните бяха определяни просто като „много големи“. Така **Tomczak, T.**, Crypto-assets and crypto-assets' subcategories under MiCA Regulation. – Capital Markets Law Journal, Volume 17, Issue 3, Oxford University Press, 2022, p. 377.

на ликвидността. Следователно, за прилагането на по-строг контрол спрямо гаген издател водещо се явява класифицирането на токена като значим – т.е. налице е надзор, основан на качества на издавания токен, а не на неговия издател. Критериите за класифициране на токените, обезпечени с активи, и токените за електронни пари са посочени съответно в чл. 43 и 56 Регламент (ЕС) 2023/1114, и по-конкретно в първия от двата текста. Доколкото обаче конкретното съдържание на въпросните критерии се явява странично за разглежданата тема, достатъчно е да посочим, че в допълнение на MiCAR, по силата на предоставения ѝ мандат, Комисията прие делегиран акт¹⁶ за конкретизиране на установените в регламента критерии (вж. чл. 43, параграф 11 Регламент (ЕС) 2023/1114).

По-нататък, MiCAR предвижда два режима за класифициране на токените, обезпечени с активи, и токените за електронни пари като значими – задължително, когато са изпълнени поне три от посочените в чл. 43, параграф 1 от регламента критерии, и доброволно такова, по желание на издателя на токена. Във връзка с режима на задължително класифициране, най-малко веднъж на всеки две години компетентните органи на държавата членка на ЕС¹⁷ по произход на издателя предос-

¹⁶ Делегиран регламент (ЕС) 2024/1506 на Комисията от 22 февруари 2024 г. за допълнение на Регламент (ЕС) 2023/1114 на Европейския парламент и на Съвета чрез уточняване на някои критерии за класифициране на токените, обезпечени с активи, и токените за електронни пари като значими (ОВ L, 2024/1506, 30.05.2024 г.).

¹⁷ Във връзка с липсата на уредба в българското законодателство, към настоящия момент отсъства яснота по отношение на определянето на национален компетентен орган, който ще изпълнява правомощия по надзор над издателите на токени. При все, MiCAR изрично определя, че компетентните органи, които отговарят за надзора съгласно Директива 2009/110/ЕО, следва да упражняват надзор над издателите на токени за електронни пари (вж. съображение 103 и чл. 3, параграф 1, т. 35, буква „б“ Регламент (ЕС) 2023/1114). Предвид, че съгласно чл. 2, ал. 7 от Закона за Българската народна банка (обн. ДВ, бр. 46 от 10 юни 1997 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 29 от 2 април 2024 г.) банката регулира и осъществява надзор върху дейността на издателите на електронни пари в страната, то очаквано същата ще изпълнява функциите на компетентен орган и по отношение на издателите на токени за електронни

тавият на ЕБО и на ЕЦБ информация от значение за оценката на изпълнението на критериите, съдържащи се в чл. 43, параграф 1 MiCAR, включително, ако е приложимо, информацията, получена съгласно докладването по чл. 22 от регламента.

Когато издател е установен в държава членка на Съюза, чиято официална валута не е еврото, или когато токентът е обвързан с официална валута на държава членка, различна от еврото, компетентните органи предават информацията и на централната банка на държавата членка.

От друга страна, в хипотезата на доброволно класифициране, след посочване от страна на издателя, че желае неговият токен да бъде класифициран като значим, компетентният орган незабавно уведомява за искането ЕБО, ЕЦБ, а в определени случаи и централната банка на съответната държава членка. За целите на доброволното класифициране е необходимо да съществува вероятност да бъдат изпълнени поне три от критериите по чл. 43, параграф 1 от регламента. Във всички случаи, класифицирането на токен като значим се осъществява въз основа на решение на ЕБО (вж. съответно чл. 43, параграф 6, чл. 44, параграф 3 и чл. 56, параграф 5, чл. 57, параграф 3 MiCAR). Когато даден токен бъде класифициран като значим с решение на ЕБО, надзорните отговорности по отношение на издателя на значимия токен се прехвърлят от компетентния орган на държавата членка по произход на издателя на ЕБО.

Макар моментът на прехвърляне да варира във връзка с различни фактически обстоятелства, като например дали класифицирането е поискано от кандидат-издателя на токена в рамките на процедура по издаване на необходим съгласно регламента лиценз, налице е преминаване на функцията по надзор към ЕБО¹⁸. Като общо правило, ЕБО и националният

пари – кредитни институции и дружества за електронни пари, лицензирани в нея.

¹⁸ Следва да се отбележи, че съществуват известни отклонения, като дерогациите по чл. 56, параграф 7 и чл. 57, параграф 5 MiCAR, отнасящи се до надзорните отговорности по отношение на издателите на значими токени за електронни пари, деноминирани в официална валута на държава членка, различна от еврото, както и случаят на друже-

компетентен орган си сътрудничат с цел осигуряване на плавен преход при прехвърлянето на надзорните правомощия.

НАДЗОРНИ ПРАВОМОЩИЯ НА ЕБО

Както вече подчертахме по-горе, обновлението в рамката на финансовия надзор на ЕС проличава преди всичко в новите задачи, които се възлагат на ЕБО. Във връзка с това, с цел да се очертаят конкретните проявления на промяната, следва, доколкото настоящият формат позволява, да се маркират някои от основните правомощия, предоставени на ЕБО във връзка с осъществяването на пряк надзор над определени издатели на криптоактиви.

След като токен, обезпечен с активи, е класифициран като значим в съответствие с чл. 43 или 44 Регламент (ЕС) 2023/1114, издателят на този токен, обезпечен с активи, извършва дейността си под надзора на ЕБО. От друга страна, когато токен за електронни пари, издаден от дружество за електронни пари, е класифициран като значим в съответствие с чл. 56 или 57 Регламент (ЕС) 2023/1114, ЕБО упражнява надзор върху спазването на чл. 55 и 58 MiCAR от страна на издателя на този значим токен за електронни пари, а именно надзор за спазване на изискванията във връзка с плановете за възстановяване и обратно изкупуване, както и на специфичните допълнителни задължения на издателите на токени за електронни пари. Така спрямо дружествата за електронни пари, които са издатели на значими токени за електронни пари, се очертава двустранен надзор както от националните компетентни органи, така и от ЕБО. Доколкото специалните допълнителни изисквания се прилагат само за дружествата за електронни пари, издаващи значими токени за електронни пари, кредитните институции, за които тези изисквания не са приложими, остават под надзора на националните компетентни органи (вж. съображение 103 към преамбюла на MiCAR).

ствата за електронни пари, издаващи значими токени за електронни пари, на които ще се спрем малко по-късно.

Във връзка с преминаването на надзорните отговорности към ЕБО, последният следва, в рамките на 30 календарни дни след вземането на решение за класифициране на токен като значим, да създаде, управлява и ръководи колегия от надзорни органи за всеки издател на значими токени, обезпечени с активи, и значими токени за електронни пари. С оглед факта, че издателите на значими токени, обезпечени с активи, и на значими токени за електронни пари обикновено са част от мрежа от субекти, които осигуряват издаването, прехвърлянето и разпространението на такива криптоактиви, членовете на колегията от надзорни органи за всеки издател следва да включват компетентните органи, отговорни за надзора на дадените субекти¹⁹. Всяка колегия от надзорни органи следва да улеснява сътрудничеството и обмена на информация между своите членове и следва да издава необвързващи становища относно, наред с другото, промените в лиценза или надзорните мерки по отношение на тези издатели, както е предвидено в чл. 120 MiCAR. Следователно, колегията от надзорни органи могат да бъдат определени като консултативни структури, подпомагащи работата на ЕБО.

За изпълнението на надзорните си отговорности по чл. 117 Регламент (ЕС) 2023/1114, ЕБО разполага с особено широк набор от правомощия, сред които изискване на информация чрез обикновено искане или с решение (чл. 122 MiCAR), общи правомощия за разследване (чл. 123 MiCAR), проверки на място – достъп до служебните помещения на лицата, за които се отнася приетото от ЕБО решение за разследване (чл. 124 MiCAR), обмен на информация, включително между ЕБО и трети държави по силата на административни споразумения (чл. 125 и 126 MiCAR). В случаите по чл. 123 и 124 Регламент (ЕС) 2023/1114 органът следва да уведоми съответната колегия от надзорни органи без излишно забавяне за всички направени констатации, които биха могли да бъдат от значение за изпълнението на нейните задачи.

---

¹⁹ За конкретния състав на колегията от надзорни органи вж. чл. 119, параграф 2 Регламент (ЕС) 2023/1114. В допълнение, ЕБО може да покани други органи да бъдат членове на колегията, когато субектите, над които те упражняват надзор, са от значение за работата на колегията.

На следващо място, по отношение на възможността за налагане на надзорни мерки от ЕБО, включително нарушенията, в резултат на извършването на които се предприема гадена мярка, регламентът прави ясна диференциация между издател на значим токен, обезпечен с активи, и издател на значим токен за електронни пари. Така, когато установи, че издател на значим токен, обезпечен с активи, е извършил нарушение, посочено в списъка в приложение V към Регламент (ЕС) 2023/1114, ЕБО може да предприеме една или повече от надзорните мерки, изброени в чл. 130, параграф 1 MiCAR. Аналогично, когато ЕБО установи, че издател на значим токен за електронни пари е извършил някое от нарушенията, посочени в списъка в приложение VI към MiCAR, органът може да предприеме една или повече от мерките по чл. 130, параграф 2 от Регламента.

Линията на разграничение между издателите на значими токени, обезпечени с активи, и издателите на значими токени за електронни пари, а в случая и по отношение на членовете на техните ръководни органи, е продължена и във връзка с правомощията на ЕБО да налага глоби за извършено умишлено или поради небрежност нарушение на регламента, както това е предвидено в чл. 131 MiCAR. За издателите на значими токени, обезпечени с активи, максималният размер на наложената глоба не може да надвишава 12,5% от годишния оборот за предходната финансова година, или двукратния размер на реализираната печалба или избегнатата загуба вследствие на извършеното нарушение (когато тези стойности могат да бъдат определени), докато за издателите на значими токени за електронни пари размерът на наложената глоба спрямо годишния оборот не може да е по-голям от 10% (вж. съответно чл. 131, параграфи 3 и 4 Регламент (ЕС) 2023/1114). Въз основа на досието с констатациите на разследващия служител, а при поискване от разследваните лица – след тяхното изслушване, ЕБО решава дали разследваният издател на значим токен е извършил нарушение, посочено в приложение V или VI към MiCAR, и ако случаят е такъв – предприема надзорна мярка или налага глоба в съответствие с чл. 130 или 131 MiCAR. Отделно ЕБО разполага с възможност да приема решения за налагане на периодични имуществени санкции с цел принуда. Следва

да се има предвид, че противно на установеното в българското законодателство разбиране относно кръга от лицата, на които може да бъде наложена имуществена санкция, Регламент (ЕС) 2023/1114 урежда периодичната имуществена санкция като мярка както по отношение на юридическите, така и спрямо физическите лица. Същата се налага за максимален срок от шест месеца след уведомяването за взетото от ЕБО решение. В края на този срок ЕБО следва да преразгледа мярката.

Накрая, като следствие от разширението в обхвата на компетенциите на ЕБО, MiCAR предвижда Съдът на ЕС да разполага с неограничена компетентност да осъществява контрол върху решенията, с които ЕБО в съответствие с Регламент (ЕС) 2023/1114 е наложил глоба, периодична имуществена санкция или административна санкция или друга мярка. Той може да отмени, намали или увеличи размера на наложената глоба или периодична имуществена санкция (вж. чл. 136 MiCAR). В допълнение, MiCAR урежда случаи на изрично упоменаване на средствата за правна защита, като съгласно чл. 122, параграф 3, буква „ж“ Регламент (ЕС) 2023/1114, когато изисква предоставяне на информация с решение, ЕБО посочва правото на обжалване на това решение пред Апелативния съвет на ЕБО, както и правото решението да бъде предмет на контрол от Съда в съответствие с чл. 60 и 61 Регламент (ЕС) № 1093/2010. Сходен пример е налице и по отношение на публичното оповестяване на предприета от ЕБО надзорна мярка спрямо издател на значим токен (вж. чл. 130, параграф 7 MiCAR).

Не може да бъде отречено, че обновлението в надзорната архитектура на ЕС се прояви в известна степен и по отношение на Европейския орган за ценни книжа и пазари (ЕОЦКП) – вторият от трите ЕНО, създаден с Регламент (ЕС) № 1095/2010²⁰. В допълнение към сходни с изпълняваните до момента задачи, като например за създаване на регистър на белите книги за криптоак-

²⁰ Регламент (ЕС) № 1095/2010 на Европейския парламент и на Съвета от 24 ноември 2010 г. за създаване на Европейски надзорен орган (Европейски орган за ценни книжа и пазари), за изменение на Решение № 716/2009/ЕО и за отмяна на Решение 2009/77/ЕО на Комисията (ОВ L 331, 15.12.2010 г., с. 84-119).

тиви, на издателите на токени, обезпечени с активи, и токени за електронни пари и на доставчиците на услуги за криптоактиви (вж. чл. 109 MiCAR), регламентът предоставя на ЕОЦКП правомощия за временна намеса в съответствие с Регламент (ЕС) № 1095/2010, изразяващи се във възможността органът да наложи временно забрана или ограничение като самостоятелни мерки. Същите следва във всички случаи да засягат криптоактиви, различни от токени, обезпечени с активи, или от токени за електронни пари – т.е. онези криптоактиви, които не попадат в обхвата на правомощията за намеса на ЕБО. Въпреки това ЕОЦКП вече разполага с правомощия за налагане на идентични мерки в съответствие с учредителния му регламент по отношение на определени финансови продукти, инструменти или дейности. Следователно, трябва да говорим за доразвиване на правната уредба спрямо криптоактивите и техните характеристики, в т.ч. оправомощаване на ЕОЦКП да използва правомощията си по отношение на значимите доставчици на услуги за криптоактиви (вж. чл. 85 MiCAR), но не и за генерална еволюция в компетентността на органа, каквато наблюдаваме при ЕБО²¹.

ВМЕСТО ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Краят на май 2023 г. отбеляза повратна точка в европейския финансов сектор поради редица причини, някои от които

---

²¹ Едновременен ефект върху правомощията на трите ЕНО наблюдаваме при друг законодателен акт на Съюза, част от Пакета за цифровите финансови услуги – Регламент 2022/2554 на Европейския парламент и на Съвета от 14 декември 2022 г. относно оперативната устойчивост на цифровите технологии във финансовия сектор и за изменение на регламенти (ЕО) № 1060/2009, (ЕС) № 648/2012, (ЕС) № 600/2014, (ЕС) № 909/2014 и (ЕС) 2016/1011 (ОВ L 333, 27.12.2022 г., с. 1-79), известен преди всичко под абревиатурата DORA, от английското „Digital Operational Resilience Act“. Рамката за надзор съгласно DORA възлага на един от трите ЕНО ролята на водещ надзорник, според случая, за да се гарантира, че т.нар. „трети страни критични доставчици на услуги в областта на информационните и комуникационните технологии“ са адекватно наблюдавани в паневропейски мащаб за рисковете, които могат да представляват за финансовия сектор на ЕС.

получиха значително внимание, а други не чак толкова. От една страна, с приемането на Регламент (ЕС) 2023/1114 Съюзът сякаш постигна целта си да се превърне в първата значима юрисдикция, която да регулира криптоактивите. Разгледано от тази гледна точка, се очаква Регламент (ЕС) 2023/1114 да окаже благоприятно влияние върху конкурентоспособността и иновациите във финансовия сектор, проправяйки пътя за това Съюзът да се превърне в иноватор и глобален фактор по отношение на стандартите в областта. На следващо място, регламентът обособява различните категории криптоактиви, подлежащи на регулиране, както и създава изцяло нов тип доставчици на финансови услуги, съответно нови обекти на надзор, каквито са т.нар. „доставчици на услуги за криптоактиви“.

Отвъд стандартния прочит Регламент (ЕС) 2023/1114 изглежда, че формира следващия значим етап в развитието на структурата на финансовия надзор на ЕС след създаването на ЕСФН през 2010 г. Въз основа на ключовото за регламента разделение на токени на значими и „незначими“ такива, Регламент (ЕС) 2023/1114 преодолява границите на трайно установените, с някои изменения, функции на ЕНО, и най-вече тези на ЕБО. Задачите на ЕНО, които до този момент бяха ограничени предимно до координиране и подобряване на качеството на регулаторната и надзорната работа с цел укрепване на пазара и подобряване на защитата на потребителите, сега се поставят на ново равнище. За пръв път от създаването му ЕБО е оправомощен да изпълнява надзорни функции по отношение на значимите токени за криптоактиви, включително създаване, управление и ръководене на различни структури, свързани с надзора на тази категория токени. При все, разглежданата промяна представлява забележителна еволюция в досегашните разбирания относно органите на ЕС, като в същото време е тема, която със сигурност заслужава своето проучване. На последно място, но не и по значение, същата се очаква да породу множество практически казуси, включително във връзка с взаимоотношенията между поднадзорните лица и ЕБО в процеса на осъществяване на предоставените на органа правомощия.

РЕШЕНИЕ № 13/2024 Г. – (ФАТАЛЕН) СБЛЪСЪК НА АКТИВИЗМА И СДЪРЖАНОСТТА

Боян Каменов¹

С постановвяването на Решение № 13 от 26.07.2024 г. по к.г. № 1/2024 г. Конституционният съд (КС) на Република България демонстрира навлизането в качествено нов етап от своето развитие.

Както подробно бе запозната обществеността, конституционно дело №1/2024 г. бе образувано по искания на президента и на група народни представители, съединени за съвместно разглеждане, с които се иницира конституционен контрол спрямо обнародваните в брой 106 на Държавен вестник от 22.12.2023 г. изменения и допълнения на Конституцията. Маркар съдебният акт да предоставя обширен и контроверсен материал за анализ, особено внимание заслужава произнасянето по въпросите, касаещи служебното правителство (промените в чл. 99, ал. 5 и 7 и в чл. 102, ал. 3, т. 3, както са въведени с § 7 и 8 ЗИД на Конституцията), поне поради няколко причини.

На първо място, решението на КС в тази му част е проявление на един от трайните процесуални проблеми, които се забелязват в дейността на юрисдикцията, а именно за правната природа на акта, отклоняващ определено конституционно питане след първоначалното му допускане до разглеждане по същество.² Това, от своя страна, поставя въпроса за евентуално последващо искане за упражняване на

¹ Адвокат от Адвокатска колегия – Кърджали; докторант по специалност „Конституционно право“, катедра „Конституционноправни науки“ към Юридическия факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

² Спасов, Б. Вариации по една тема от Конституцията (чл. 151, ал. 2). – Съвременен право, 1997, № 2, с. 27-35.

контрол в отклонената част при един по-различен персонален състав на КС, какъвто ще бъде налице още преди края на годината с оглед изтичащите мандати на четирима конституционни съдии. На второ място, противопоставянето на двете фракции, които актуалният състав на КС формира, илюстрира по особено видим начин значението и функцията на мотивите, с които се обосновава един или друг акт на съда.³ На трето място, съвсем осезаем както за юридическата гилдия, така и за партийната прослойка и широката общественост стана политическият характер на решенията на конституционната юрисдикция, тъй като „всеки правен конфликт е конфликт на интереси или власт, следователно всеки правен спор е политически спор и всеки конфликт, който е окачествен като конфликт на интереси, власт или политически конфликт, може да бъде решен като правен спор“.⁴ Това напълно кореспондира с концептуалния замисъл за мястото и ролята ѝ в институционалния дизайн на българския конституционен модел. Разкриването им ще позволи тяхното осмисляне от суверена, а с това ще допринесе за претворяването на тази идея в нови и ефективни инструменти за обезпечаване върховенството на правото като развитие на конституционния модел, съобразен с реалностите на съдебния активизъм.

В началото следва да се изтъкне, че КС вече е имал повод да се произнесе по някои въпроси, касаещи служебното правителство в оригиналната редакция на Основния закон, с Решение № 20 от 1992 по к.г. № 30/1992 г. Застъпените в решението позиции са подложени на анализ в доктрината и са формирали относително стабилно разбиране за функциите на служебното

³ **Pfersmann, O.** Concrete Review as Indirect Constitutional Complaint in French Constitutional Law: A Comparative Perspective – *European Constitutional Law Review*, 2010, No. 6, p. 241-248.

Kyritsis, D. *Where Our Protection Lies: Separation of Powers and Constitutional Review.* New York: Oxford University Press, 2017. p. 149.

⁴ **Kelsen, H.** Wer soll der Hüter der Verfassung sein? – In: van Ooyen, R. Chr. (Ed.) *Wer soll der Hüter der Verfassung sein? Abhandlungen zur Theorie der Verfassungsgerichtsbarkeit in der pluralistischen, parlamentarischen Demokratie.* Tübingen: Mohr Siebeck, 2008, s. 67.

правителство, респ. за правомощията на президента при парламентарна криза, сред които е именно и назначаването му.⁵

Вън от това, при проведеното гласуване стана ясно, че по отношение на конституционната реформа, засягаща служебното правителство, се формират две равнопоставени фракции, които доведоха до невъзможност да се вземе решение по чл. 151, ал. 1 от Конституцията, респ. до отклоняване на искането в тази му част. При разграничението на тези две фракции на плоскостта на съдебния активизъм, респ. на съдебната съдръжаност, ще се приеме за отправна точка следното философско разбиране за ролята на съдията.

Модерните „слаби“ съдилища свеждат поставените пред тях казуси до техните формално-юридически измерения и упражняват правораздавателна дейност по правилата на логическия силогизъм. Този подход съответства на разбирането за върховенство на закона или за върховенство на правото във формален смисъл. Този съдия се задоволява със съответствието на акта му със закона по правилата на валидността и в този ред на мисли е ярък израз на идеята на Шмит за законвата държава.⁶

Постмодерните „силни“⁷ съдилища преследват съдръжателния (материален)⁸ критерий за правова държава и за целта от поставените пред тях казуси създават т.нар. „сложни дела“.⁹ При тяхното разрешаване приложението на общата

⁵ **Киров, П.** Служебно ли е служебното правителство и на кого служи то? – В: Киров, П. (Ред.) Конституционноправни изследвания: 25 години демократична трансформация – проекции върху конституционната система. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2017, с. 307-337.

⁶ **Schmitt, C.** Legalität und Legitimität. Berlin: Duncker & Humblot, 2012.

⁷ **Гройсман, С.** Право и власт. От неограничената държава до постмодерното върховенство на правата. София: Сиела, 2020, с. 365-390.

⁸ Разграничението между формален и материален елемент на принципа на правовата държава ясно се възприема с Решение № 1/2005 г. по конституционно дело № 8/2004 г.

⁹ **Гройсман, С.** Право и морал. Проблемът на юридическата валидност в прочита на съвременния правен позитивизъм. София: Сиела, 2017, с. 213 и сл.

нормативна идеология¹⁰ позволява на съдията философ, посредством избора на подходяща за постигане на конкретен тълкувателен резултат тълкувателна техника, да достигне до годния да реализира универсалната мироопазваща цел на правото решение и да го обоснове по убедителен за агресатите на акта начин, с което се привежда в съответствие обвързващото ги обективно писано право с онези метаюридически ценности и явления, които формират съдържанието на аксиологическото разбиране за правото.¹¹ За постмодерния съдия не е достатъчно простото съответствие с правилата на юридическата валидност. В идеалния случай те са формално ограничение на действията, които съдията, воден от общата нормативна идеология, извършва, за да легитимира самата правна система в процеса на индивидуализация и конкретизация на обективното писано право, което я изгражда.

Актът на постмодерния съдия по приложение на общата нормативна идеология, с който се извършва тази конкретизация на абстрактната норма, е сам по себе си един ценностен, а в този смисъл и управленски избор, който в рамките на модерното мислене е ексклузивна територия на демократично легитимираните органи на държавна власт. Това управленско решение е есенцията на явлението съдебен активизъм. Съдебен активизъм е налице тогава, когато съдът със съзнание за политическите последици от ценностния избор, който ще направи, и с желанието да постигне именно тези политически последици постановява определен акт. Обратен, съдебна сдържаност при това положение ще е налице, когато съдът желае да избегне определени политически последици и се въздържа от вземането на онова решение, което ще ги предизвика. Отказът на съда да вземе конкретно управленско решение представлява вземане на друго управленско (политическо) решение.

В този смисъл разграничението между активизъм и сдър-

¹⁰ **Ross, A.** *On Law and Justice*. New York: Oxford University Press, 2019, p. 89 et passim.

¹¹ **Белов, М.** Същност и система на конституционната аксиология. – В: Николова, Р. (съст.) *Законът на правото или правото на закона*. София: НБУ, 2016, с. 211-221.

жаност, което се прави от модерните автори в началото и средата на 20-и век, е неприложимо в съвременната постмодерна ситуация, защото се основава на силогистичното разбиране за правото и правораздаването, при което съдът в най-добрия случай има съзнание за политическите последици от своя акт, но го обосновава само и единствено с правилата на формалната логика.¹² Подобен подход в дейността на постмодерния съдия се оказва атавизъм, произтичащ от присъщата на преходния исторически етап липса на нова холистична концепция за конституирането на конституционния ред, която по достатъчно убедителен начин да се наложи в обществото при неговата самоорганизация и изграждането на модели за реализиране на властта при новите обществени условия.

Възприемайки тази философска позиция, може да се приеме, че при преценката за конституционностобразност на измененията, касаещи служебното правителство, сред конституционните съдии се формират две фракции. Първата от тях, тази на активистите, намира оспорените разпоредби за противоконституционни и намира основание за това в материалния елемент на принципа на правата държава. Обратно, привържениците на съдебната сдържаност чрез въпроса за политическата отговорност на правителството се опитват да обосноват теза не просто за превес на Народното събрание в междувластовите отношение, а за положение, граничещо със състояние на парламентарен суверенитет.¹³

Правдиво очертавайки най-значимите характеристики на института на служебното правителство и отношението му спрямо останалите конституционно установени органи в модела от 1991 г., активистите подчертават, че „(с)ъществе-

¹² **Schacter, J. S.** Putting the Politics of “Judicial Activism” in Historical Perspective. – The Supreme Court Review, 2017, p. 209-272.

Kmiec, K. D. The Origin and Current Meanings of ‘Judicial Activism’. – California Law Review, 2004, Vol. 92, No 5, p. 1442-1478.

¹³ За връзката между парламентарния суверенитет и „слабите“ съдилища: Gardenbaum, St. What Makes for More or Less Powerful Constitutional Courts? – Duke Journal of Comparative & International Law, Vol. 29, No.1, p. 1-40.

на характеристика на българския конституционен модел на парламентарно управление, възприет с Конституцията от 1991 г., която следва установените в Континентална Европа парламентарни традиции и тяхното развитие, е, че управлението в държавата се осъществява от парламента чрез формирано от него правителство, което функционира, докато има парламентарна подкрепа, и че тя е република парламентарна с държавен глава, различаващ се от доминиращото, по-често в миналото, виждане за неговата предимно церемониална роля.“ По отношение на президента се застъпва, че „макар да не е равнопоставен на парламента от гледна точка на представителство, той е равностоен с него по своята демократична легитимност“, поради което „трябва да разполага с необходимата и достатъчна дискреционна власт, за да осъществи демократичната функция да брани интересите на титуляря на държавна власт – суверенния народ.“

Любопитно е, че именно активистката фракция застъпва оригиналистки тези, като обръща особено внимание на историческото тълкуване и подробно обсъжда изтъкнатите при работата на Великото народно събрание аргументи, с които е прието едно, респ. отхвърлено друго, предложение. Така активистката от гледна точка на приелата измененията легислатура фракция се оказва сдържана по отношение на ВНС като институционализирана учредителна власт, тълкувател на чиято воля по функциите си е и самата конституционна юрисдикция. Подобно противоречие е налице и спрямо съществуващата юриспруденция, доколкото за активистите обичайно се твърди, че допринасят за създаването на противоречива съдебна практика и за подкопаването на правната сигурност, а в този случай е налице ярък пример за отстояване на утвърденото с Решение № 20/1992 г. тълкуване на Основния закон, което се оказва в разрез с придобилите нормативен характер политически тези на едно конюнктурно парламентарно мнозинство, каквото се наблюдава в 49-ото (Обикновено) Народно събрание.¹⁴

¹⁴ **Palazzo, N.** 'Judicial Activism' in Europe: Not a Neat and Clean Fit. – ICL-Vienna Journal on International Constitutional Law, 2021, Vol. 14, No. 4, p. 399-422.

Активистката фракция обосновава, че разгледана в цялост, конституционната реформа както по отношение на реда за формиране на служебно правителство (и направените в тази насока критични бележки за разстроените механизми за ангажиране на политическата му отговорност), така и въведената непрекъсваемост в дейността на законодателната власт разместват установения от създателите на Конституцията от 1991 г. властови баланс между президент, парламент и правителство, което води до „надмощие на парламента, което е в нарушение на ядрото на основополагащия за конституционния ред принцип на разделение на властите – да не се допусне подчиняването на една власт на друга.“ Затова правилно се подчертава чрез систематично препращане към предходна юриспруденция на конституционната юрисдикция, че наличието на парламентарен контрол не поставя правителството в положение на субординация.

Особената демократична легитимност на парламента му гарантира водеща роля при формиране на политическия дискурс, но не и ексклузивитет при упражняване на произтичащите от Основния закон суверенни функции, обезпечени със съответните им властнически правомощия, с каквито разполагат и останалите учредени власти. „Конституционните съдии посочват, че в конституционната правова държава с парламентарно управление националният представителен орган е център на властването, но широка е не властта на парламента, а на парламента в рамките на Конституцията – той е учредена власт, която е присъщо ограничена. Конституцията е, която определя рамката за действие на политическото представителство – обратното лишава от смисъл съществуването на писаната конституция като върховен закон и на самия конституционализъм.“ Затова и правилно се изтъква, че с подложените на контрол промени в Конституцията се нарушава принципът на народния суверенитет и формата на парламентарно управление.¹⁵

¹⁵ „Парламентарното управление не означава управление от парламента, а има смисъл, че отговорността за изграждане и функциониране на единна система на управление в държавата се носи от правителство,

На изложеното дотук се противопоставя фракцията, потвърждаваща измененията в Конституцията, която съвсем в духа на съдебната сдържаност заявява, че КС „не е в правото си да оценява мъдростта на една конституционна промяна, нито да прави прогнози за нейната ефикасност.“

Основната теза в аргументацията на сдържаните съдии се формира около въпроса за политическата отговорност на служебното правителство. Тя обаче, както правилно се отбелязва в посоченото вече Решение № 20/1992 г., никога не е стояла на дневен ред сред проблемите на конституционния модел поне поради две безспорно утвърдени положения. Първо, назначаването и освобождаването като крайна форма на контрол и ангажиране на политическата отговорност остават в прерогатива на президента, с което в теорията се обосновава тезата за скритата полупрезидентска фаза на управление в хибридният парламентарен режим.¹⁶ Това кореспондира както с тезата на активистката фракция за особена функция на служебното правителство в условията на парламентарна криза и значе-

---

създадено от и понасящо политическа отговорност пред парламента. Всяка от двете власти – законодателна и изпълнителна, има своето функционално назначение и компетентност, които осъществяват във взаимодействие и взаимен контрол и възпиране. Това установено положение в конституционната доктрина и практика е относимо и към хипотезата на служебно правителство. В република с парламентарно управление и държавен глава – президент, каквато е България, в случаите на парламентарна криза имено предвидената от създателите на Конституцията демократична функция на президента – да бъде политически посредник между титуляря на държавна власт и доказалото невъзможността си да изпълни демократичното си назначение народно представителство – е насочена към преодоляване на парламентарната криза, а не осигуряването на непрекъснатост на властването на такъв парламент. При парламентарно представителното управление избирателите са единственият легитимиращ фактор за политическото представителство чрез акта на избора; те не са просто обект, а субект на управление и непрекъсваемостта в дейността на Народното събрание няма приоритет пред легитимиращата роля на изборите.“

¹⁶ **Каменов, Б.** Служебното правителство и президентските правомощия за преодоляване на парламентарна криза. – Съвременен право, 2023, № 2, с. 85-109.

нието му за преодоляването ѝ, така и за разбирането, че политическата отговорност (на правителството) невинаги е равностепенна на парламентарна такава. Второ, действащото към съответния момент Народно събрание може да упражнява всички форми на парламентарен контрол спрямо служебното правителство с изключение на вота на недоверие. С оглед последното пък се ирелевират всички аргументи за зависимостта между въведената непрекъсваемост в работата на законодателната власт (която сама по себе си не може да доведе до укрепване на парламентаризма) и ограничената дискреция на президента при конституиране на служебния кабинет. При това положение, въпреки формалната възможност президентът да откаже назначаването на конкретна личност както за служебен премиер, така и за член на Министерския съвет по предложение на кандидата за служебен министър-председател, основателен е изводът на активистите, че „при така отслабената властова позиция на президента, в действителност служебното правителство не носи политическа отговорност“.

Както на Конституцията, така и на друга част от същото Решение № 20¹⁷ пък противоречи разбирането на съгържаната фракция, че „произтичащият от духа и принципите на Конституцията баланс в отношенията между институциите не би следвало да позволява един служебен кабинет с ограничен (по подразбиране) времеви хоризонт да чертае в дългосрочен план гържавната политика, включително като променя трай-

---

¹⁷ „Служебното правителство осъществява правомощията на Министерския съвет, определени в Глава пета от Конституцията. Известна ограниченост на неговите функции произтича от това, че то получава своя мандат не от парламента. Тя не подлежи на дефиниране или законова уредба, а е следствие от ограничения във времето, през което функционира служебното правителство, от предназначението му да управлява текущите въпроси на вътрешната и външната политика на страната до провеждането на законодателни избори и съставянето на правителство от новоизбраното Народно събрание, от ограничеността на парламентарния контрол, упражняван върху него, от липсата на парламент, когато Народното събрание е разпуснато, а ново Народно събрание не е избрано, от непарламентарния източник на неговите правомощия.“

ни приоритети и политики, следвани от парламента и излъчените от него редовни правителства.“ Напротив, убедително е обосновано в юриспруденцията на КС, че за служебното правителство се прилага в пълнота правният режим, приложим и за редовното такова, с изключение на нормите, които са несъвместими със самия институт на служебното правителство.¹⁸

Поддържа се и становището, че доколкото „поначало прерогативите на президента, уредени в чл. 98 и 99 от Конституцията, са по естеството си представителни или възлагащи, а не управленски в тесния смисъл на думата“, с ограничаването на кръга лица, измежду които президентът може да излъчи служебен министър-председател, не се нарушава балансът между институциите. Този извод обаче е неверен, тъй като излъчването на служебно правителство не превръща президента в глава на изпълнителната власт, т.е. не се касае за визираните от конституционните съдии управленски прерогативи в тесен смисъл, ако така може да се обозначи оперативното управление на държавата.

Отделно от това е факт, че доколкото волята на президента замества волята на парламентарното мнозинство при излъчване на правителство, то той има легитимационна функция, което кореспондира с идеята за ролята на президента в хибридният парламентарен режим, което положение е застъпено и при приемане на текстовете от Великото народно събрание (надлежно отразено в позицията на активистката фракция, позоваваща се на протоколите от заседанията на ВНС и неговите комисии). От особено значение е още, че институционалният баланс, установен с Конституцията, не следва да се разбира като формално равенство, а като определено от учредителната власт съотношение на властовите функции между отделните конституционно установени органи. Така, според активистите политическото представителство, което не е изпълнило едно от съществените си функции в условията на парламентарно управление – да излъчи правителство, губи своята легитимност, поради което „са-

¹⁸ **Близнашки, Г.** Конституционното положение на правителството. – Съвременен право, 1994, № 2, с. 7-23.

мото то се лишава от основанието на своето съществуване – доверието и съгласието на суверена да бъде управляван според собствената му воля, така както тя е изразена и трансформирана в парламентарен мандат чрез акта на избора. Именно президентът, който е демократично легитимиран чрез преки избори, е призван в условията на парламентарна криза да защити интереса на суверена.

Налага се извод, че визираните промени, които ограничават дискрецията на президента до лица, заемащи публична служба по волята на парламентарното мнозинство, необосновано засяга първоначално установените функционални пропорции в конституционната архитектура, а с това по смисъла на Решение № 3 от 2003 г. по к. г. № 2/2003 г. се изменя формата на държавно управление, което заключение според активистите кореспондира с „възприетия от създателите на Конституцията от 1991 г. модел на парламентарно управление, включените институции в процеса на формиране на служебно правителство и установения механизъм за взаимен контрол и възпиране между президент, правителство и парламент, както и изложените съображения от вносителите и приетите и влезли в сила промени в Конституцията от 1991 г.“ В тази насока се препраща към предходната практика на КС (Решение № 25/1995 г. по к.г. № 27/1995 г.; Решение № 12/2020 г. по к.г. № 1/2020 г.), която подчертава функциите и ролята на президента „да бъде въплъщение и да изразява и отстоява националната идентичност, ценности и стремежи, континуитета на държавата.“¹⁹

Няма как да се възприеме тезата на сдържаните конституционни съдии, тъй като в иначе ключовите им разсъждения за баланса на властите се стига не до извод, че промяна на баланса липсва, а че доколкото тази промяна е в полза на парламента, то това е в съответствие с парламентарния характер на републиканското управление, поради което според тях следва да бъде потвърдена в рамките на конституцион-

¹⁹ В този смисъл: **Киров, П.** Президентът в българския конституционен модел. София: Сиби, 2004, с. 112-149; **Пенчев, П.** Президентът – олицетворяващ единството на нацията. – Съвременен право, 1996, № 4, с. 7-11.

ния контрол.²⁰ Аргументът, че излъчването от народното представителство на лицата, измежду които президентът може да назначи служебен министър-председател, представлява гаранция за „стабилност и предвидимост на политиката на служебния кабинет съобразно приоритетите, очертани от народното представителство“, е колкото неубедителен, толкова и неуместен поне поради две причини.

Първо, при избора на тези лица за съответната служба се преследват други цели, които понякога дори са несъвместими с политическите приоритети на парламентарното правителство и излъчилото го мнозинство (Сметна палата, омбудсман и т.н., които поначало са експертни, елитарни и контрамажоритарни органи, призвани да контролират именно изпълнителната власт, респ. конкретните проявления на нейните правомощия). Второ, редът за обезпечаване на реалното приложение на политическите приоритети на (мнозинството от) народното представителство е съвсем различен, а именно чрез законодателната, вкл. бюджетна, процедура, парламентарния контрол в подробно очертаните му в теорията и практиката предели и чрез евентуалното обвързване на правителството с управленска програма (което *de lege ferenda* остава като потенциален инструмент за укрепване на принципа на върховенство на правото и оптимизиране на междувластовите отношения). Не на последно място следва да се обобщава, че аргументацията в тази насока се явява изначално компрометирана, тъй като парламентарният характер

---

²⁰ „От тази гледна точка същественият според съдиите въпрос е: кой е балансът, който Съдът трябва да съобразява при упражняване на контрола за конституционност при промяна на Основния закон от Обикновено Народно събрание – този, който следва от общия дух, логика и принципи на конституционната уредба, или този, който се обосновава с регламентацията на отделни властови правомощия. Според съдиите отправната точка при отговора на този въпрос е разпоредбата на чл. 1, ал. 1 от Конституцията: „България е република с парламентарно управление“. Съобразно този принцип държавната политика се формира от парламента и правителството, като се осъществява и изпълнява пряко от кабинета, който отговаря пред парламента (чл. 83 от Конституцията).“

на установеното републиканско управление не е в състояние да компенсират делегитимиращото въздействие, което невъзможността да се излъчи парламентарно правителство има върху конкретния състав на законодателната, респ. върху промотираните от него политически решения, които пряко или косвено съдебната сдържаност приоритизира.

Любопитно е становището, че теоретичната възможност никое от поканените лица да не приеме поста на служебен премиер „не е в състояние да предизвика конституционна криза, тъй като до съставянето на ново правителство кабинетът в оставка е действащ (чл. 111, ал. 3 от Конституцията), което в сравнителен план е познато и широко утвърдено решение, обезпечаващо непрекъснатостта на държавното управление.“ Така конституционните съдици мълчаливо признават, че на практика е допустимо президентът въобще да не реализира правомощието по назначаване на служебно правителство, което без значение при старата или при новата редакция на текста поставя на дневен ред както въпроса за пределите на президентската дискреция, така и хипотетичната възможност правителството в оставка да измести служебното правителство въобще като правен институт в условията на невъзможност да се проведат извънредни парламентарни избори с всички произтичащи от това правни и политически последици.

В заключение, абстрахирайки се от конкретните проблеми, които породиха нуждата от постановяване на Решение № 13/2024 г., респ. проблемите, които се разрешиха и които възникнаха с него, може да се направи извод за окончателното навлизане на българския КС в качествено нова фаза от неговото развитие. Тя демонстрира постмодерния сблъсък между активизъм и сдържаност като израз на съвременните философски разбирания за функциите на конституционната юрисдикция, от една страна, и за ролята на съдията, от друга. В този ред на мисли е обосновано да се твърди, че българският конституционен модел навлиза в преходен етап, който ще приключи или с конституционна ревизия с участието на Велико народно събрание, или с широкомащабна активистка юрис-

пруденция на КС, която чрез правна революция да възстанови съответствието между юридическа и фактическа Конституция със съвременното национално разбиране за съдържанието на принципа на върховенство на правото. Междувременно ще продължи да се натрупва общественopolитическо напрежение, което, ако не намери своя юридически израз по изложения по-горе начин, заплашва да компрометира необратимо правния ред и да суспендира конституционния характер на управлението, защото едно преходно парламентарно мнозинство, пък било то и в ролята на производна учредителна власт, „не може да променя смисъла на съществуване на трайните конституционни институции, които осъществяват държавното управление – тяхната организация, функции и статус, както и баланса между тях, каквото произтича от обсъжданите тук конституционни промени.“²¹

---

²¹ Всички цитати с непосочен източник се отнасят до коментираното Решение № 13/2024 г. по к.г. № 1/2024 г. на КС на РБ.

АДВОКАТСКИ ПРЕГЛЕД
АДВОКАТИ ДОКТОРАНТИ
Брой №3 / септември 2024 г.
Висш адвокатски съвет

Технически редактор *Людмила Никова*
Коректор *Снежана Бошнакова*
Предпечат *Яна Аргиропулос, Ивайла Пеева*

Редакционна колегия

Гергана Иванова, отговорен редактор
Таня Градинарова, Иван Стойнев

Ръкописи не се рецензират и не се връщат.

Изданието се разпространява **безплатно**
чрез адвокатските съвети.
Хонорари на адвокати не се изплащат.

Адрес на редакцията

Висш адвокатски съвет
София, 1000, ул. „Калоян“ 1А
Тел.: 02 987 55 13, 02 986 28 61; факс: 02 987 65 14
е-mail: library@vas.bg
www.vas.bg

Изданието е осъществено от
„Алто комюникейшънс енд пबлшиинг“ ООД
София, бул. „Васил Левски“ №31
тел.: 02 943 87 16; е-mail: office@alto-pr.com